

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yetmiş dördüncü İnikat
11.V.1955 Çarşamba

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Sabık zabıt hulâsası	154	vakkat Encümen mazbatası (2/129)	156 :171
2. — Havale edilen kâğıtlar	154:155	2. — Bira, tabii köpüren şarap ve viskinin İstihlâk Vergisine tâbi tutulması hakkında kanun lâyihası ve Gümrük ve İnhisarlar, Maliye ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/222)	171:172,176,177,181:182,186 :189
3. — Yoklama	155		
4. — Riyaset Divanının Heyeti Umumiyeye mâruzatı	155	3. — Gayrimenkul Kiraları hakkında kanun lâyihası ile Ankara Mebusu Talât Vasfi Öz'ün, meskenden gayrı işlerde kullanılan gayrimenkullerin kiralanmasına İstanbul Mebusu Fûruzan Tekil ve Celâl Türkgeldi'nin, Millî Korunma Kanununun tadili hakkındaki 6084 sayılı Kanunun değiştirilmesine, Sinob Mebusu Server Somuncuoğlu'nun, bina kiralarına, Trabzon Mebusu Emrullah Nutku'nun, Millî Korunma Kanununun 6084 sayılı Kanunla değiştirilen 30 ncu maddesinin tadiline dair kanun teklifleri ve Muvakkat Encümen mazbatası (1/153, 2/6,26,33,35)	172 :182
1. — Kayseri Mebusu İbrahim Kirazoğlu'nun, Memurin Kanununun 84 ncu maddesinin (D) fıkrasıyla 85 nci maddesini değiştiren 3335 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin son fıkrasındaki «Mesleki memuriyet olan mebuslar» tâbirinin tefsiri hakkındaki tavrının müzakeresi için kurulacak bir Muvakkat Encümen ile Bütçe Encümenine havalesi (4/129)	155	B — Tahrirî sual	182
5. — Sualler ve cevaplar	155	1. — Diyarbakır Mebusu İhsan Hamid Tiğrel'in, Karayolları Umum Müdürlüğü bütçesindeki tahsisattan 1950 - 1954 yıllarında vilâyet ve köy yolları için ne miktar yardım yapıldığına dair tahrirî sualine Nafia Vekili Kemal Zeytinoğlu'nun tahrirî cevabı (7/86)	182:185
A — Şifahi sual	155		
1. — Antalya Mebusu Burhanettin Onat'ın nüfusu 50 000 den fazla olan şehirlerimizde memurlara öğle yemeği verilmesi ve devlet dairelerinde hekim istihdamı hususlarında ne düşünüldüğüne dair Başvekilden şifahi suali (6/88)	155		
6. — Müzakere edilen maddeler	156		
1. — Denizli Mebusu Ahmet Hamdi Sancar ve 39 arkadaşının, Belediye Kanununun 23 ncu ve ek birinci maddeleriyle 6437 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifi ve Mu-			

1. — SABIK ZABIT HULASASI

Antalya Mebusu Burhanettin Onat'ın, Antalya Merkez İlcesine bağlı Çıglık köyünden Ahmet Çavuşoğlu Mehmet Memili'ye vatani hizmet tertibinden maaş bağlanması hakkındaki kanun teklifi, talebi üzerine geriverildi.

Malatya Mebusu Kâmil Kırıkoğlu'nun, Seyhan Barajının 17 . IV . 1955 tarihinde kapatılması dolayısıyla sular altında kalan ekili arazi siphlerinin zarar ve ziyanının ne kadar olduğuna ve tazmin edilip edilmediğine dair sualine Nafia Vekili cevap verdi.

Antalya Mebusu Burhanettin Onat'ın, nüfusu 50 000 den fazla olan şehirlerimizde memurlara öğle yemeği verilmesi ve devlet dairelerinde hekim istihdamı hususlarında ne düşünüldüğüne dair Başvekilten olan şifahi suali, Başvekil hazır bulunmadığından gelecek İnikada bırakıldı.

Kocaeli Mebusu Cemal Tüzün'ün, Davutpaşa Kasrının tamiri hususunda ne düşünüldüğüne dair Millî Müdafaa ve Maarif vekillerinden şifahi sualine Maarif Vekili cevap verdi.

Barut ve patlayıcı maddelerle silâh ve teferruatı ve av malzemesinin İnhisardan çıkarıl-

masına,

4939 sayılı Kanunun muvakkat birinci maddesine bir fıkra ve 3843 sayılı Kanuna bâzi hükümler eklenmesine;

İspirto ve İspirtole İçkiler İnhisarı hakkındaki 4250 sayılı Kanunun 1 nci ve 2 nci maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bâzi hükümler ilâvesine,

İspirto ve İspirtole İçkiler İnhisarı hakkındaki 4250 sayılı Kanunun 16 ve aynı kanunun 5451 sayılı Kanunla değiştirilen 21 nci maddelerinin değiştirilmesine dair kanunlar, kabul edildi.

Gayrimenkul kiralari hakkındaki kanun lâyihası ve tekliflerinin heyeti umumiyesinin müzakeresine devam edildi.

11 . V . 1955 Çarşamba günü saat 15 te toplanılmak üzere İnikada nihayet verildi.

Reisvekili Kâtip
Balıkesir Mebusu Kayseri Mebusu
E. Budakoğlu İ. Kirazoğlu

Kâtip
Çorum Mebusu
S. Baran

Sualler

Şifahi sualler

1. — Antalya Mebusu Enver Karan'ın, Antalya vilâyeti sahil halkını ızrar eden Yunan balıkçı ve kaçakçılarının hareketlerini önlemek için ne gibi tedbirler alındığına dair, şifahi sual

takriri, Dahiliye, Gümrük ve İnhisarlar vekâletlerine gönderilmiştir. (6/94)

2. — Tunceli Mebusu Fethi Ülkü'nün, Tunceli vilâyetine bağlı bâzi kaza ve nahiyelerin yolları hakkındaki şifahi sual takriri Nafia Vekâletine gönderilmiştir. (6/95)

2. — HAVALE EDİLEN KAĞITLAR

Lâyiha

1. — Bâzi silâh, mermi ve malzemenin Lübnan Devletine hibe edilmesi hakkında kanun lâyihası (1/270) (Millî Müdafaa ve Bütçe encümenlerine)

Teklifler

2. — Diyarbakır mebuslarının, Lice kasabasının yerinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi (2/141) (Dahiliye, Nafia, Maliye ve Bütçe encümenlerine)

3. — Yozgad Mebusu Talât Alpay'm, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun

55 ve 66 ncı maddelerine birer fıkra eklenmesine dair kanun teklifi (2/142) (Maliye ve Bütçe encümenlerine)

Takrir

4. — Kayseri Mebusu İbrahim Kirazoğlu'nun, Memurin Kanununun 84 neü maddesinin (D) fıkrasıyla 85 nci maddesini değiştiren 3335 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin son fıkrasındaki «Mesleki memuriyet olan mebuslar» tâbirinin tefsiri hakkında takriri (4/129)

Mazbatalar

5. — Sivas Mebusu Etem Erdiç ve 2 ar-

kadaşının, İş Kanununun 38 nci maddesinin tadili hakkında kanun teklifi ve Çalışma Encümeni mazbatasası (2/113) (Ruznameye)

6. — Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti hastane ve rehabilitation müesseselerinde mütedavil sermaye tesisine dair kanun lâiyhası ve Sıhhat ve İctimai Muavenet, Maliye ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/184) (Ruznameye)

7. — D. D. T. Döner Sermayesi Kanunu lâ-

yihası ve Sıhhat ve İctimai Muavenet, Maliye ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/71) (Ruznameye)

8. — Denizli Mebusu Ahmet Hamdi Sancar ve 39 arkadaşının, Belediye Kanununun 23 ncü ve ek birinci maddeleriyle 6437 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifi ve Muvakkat Encümen mazbatasası (2/129) (Ruznameye).

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 15.05

REİS — Reisvekili Esat Budakoğlu

KATIPLER : İbrahim Kirazooğlu (Kayseri), Attilâ Konuk (Antalya)

3. — YOKLAMA

REİS — Yoklama yapacağız.
(Kocaeli mebuslarına kadar yoklama yapıldı).

REİS — Çoğunluğumuz vardır, celseyi açıyorum.

4. — RİYASET DİVANININ HEYETİ UMUMİYEYE MÂRUZATI

1. — *Keyseri Mebusu İbrahim Kirazooğlu'nun, Memurın Kanununun 84 nncü maddesinin (D) fıkasıyla 85 nci maddesini değiştiren 3335 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin son fıkrasındaki «Mesleki memuriyet olan mebuslar» tâbirinin tefsiri hakkındaki takririnin müzakeresi için kurulacak muvakkat bir encümen ile Bütçe Encümenine havalesi (4/129)*

REİS — Efendim, 3335 sayılı Kanun evvelce muvakkat bir encümenle Bütçe Encümeninde tetkik edildiğinden İbrahim Kirazooğlu'nun bu tefsir talebinin de, Dahili Nizamname mucibince, vekâletlerle mütenazır encümenlerinden âza alınmak suretiyle kurulacak muvakkat bir encümen ile Bütçe Encümenine havalesi hususunu reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

5. — SUALLER VE CEVAPLAR

A — ŞİFAHİ SUAL

1. — *Antalya Mebusu Burhanettin Onat'ın nüfusu 50 000 den fazla olan şehirlerimizde memurlara öğle yemeği verilmesi ve devlet dairelerinde hekim istihdamı hususlarında ne düşünü-*

düğüne dair Başvekinden şifahi sâli (6/88)

REİS — Efendim Başvekil yoktur. Sorunun cevabı gelecek İnikada kalıyor.

BURHANETTİN ONAT (Antalya) — Peki.

6. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *Denizli Mebusu Ahmet Hamdi Sancar ve 39 arkadaşının, Belediye Kanununun 23 ncü ve ek birinci maddesiyle 6437 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifi ve Muvakkat Encümen mazbatası (2/129) (1)*

NURİ ÖZSAN (Muğla) — Gündem hakkında mâruzatta bulunacağım.

REİS — Buyurun.

NURİ ÖZSAN (Muğla) — Muhterem arkadaşlar; Belediye Kanununun bâzı maddelerinin tadiline dair Denizli Mebusu Hamdi Sancar ve 39 arkadaşı tarafından hazırlanan kanun teklifi, vazifelendirdiğiniz Muvakkat Komisyonea tetkik ve müzakeresi ikmal olunarak Yüksek Başkanlığa sunulmuştur. Riyasetçe bastırılarak mebus arkadaşlara dağıtılmış bulunan bu tadil teklifinde belediye seçimlerinin Eylül sonuna tehiri de derpiş edilmiş bulunmaktadır. Şayet bu tehir teklifi Yüksek Meclisçe de mazharı tasvibolduğu takdirde eski kanuna göre yapılması gerekli seçim hazırlıklarının alâkalı bakanlıkça tehir edilmesi gerekmektedir. Bu suretle mühimce sayılan masraf beyhude yere ihtiyar edilmiş olacaktır. Muvakkat Komisyonea takdimen ve müstacelen görüşülmesi teklifi olan kanun tadilinin gündeme alınarak bugün konuşulmasını Muvakkat Komisyon adına arz ve teklif ederim.

REİS — Bu hususta bir de takrir vardır, okuyoruz.

Yüksek Reisliğe

Denizli Mebusu A. Hamdi Sancar ve 39 arkadaşının, Belediye Kanununun 23 ncü ve ek birinci maddeleriyle 6437 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifinin ruznameye alınarak diğer bütün işlere takdimen müzakeresini arz ve teklif ederim.

Muvakkat En. Reisi
Muğla Mebusu
Nuri Özsan

REİS — Teklifin ruznameye alınmasını kabul edenler... Etmeyenler... Ruznameye alınmıştır.

Teklifin müzakere edilebilmesi için tevziinden

(1) 289 sayılı matbuu zaptın sonundadır.

itibaren 48 saat geçmesi icabetmekte veya Heyeti eelilenizin bu hususta karar vermesi gerekmektedir. Bu sebeple derhal müzakere edilmesi hususunu yüksek tasvibinize arz ediyorum; Kabul buyuranlar... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Diğer maddelere takdimen görüşülmesi hususunda talep edilmektedir. Bu ciheti de reyinize arz ediyorum; Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Heyeti Umumiyesi hakkında söz isteyen varmı?

C. H. P. ADINA SIRRI ATALAY (Kars) — 1950 yılı Eylül ayı içinde yapılan belediye seçimleri için bu seçimlere takaddüm eden zaman içinde çıkan bir kanunla dört yıllık bir müddet tesbit edilmiştir. Rey sahibi vatandaş meri olan bu kanuna göre ancak dört yıl sürecek bir zaman için reyini kullanmıştı. 6423 sayılı Kanunla, 1954 yılı Kasım ayına tehir edilen belediye seçimleri için hükümetin seçim hazırlıklarını ikmal etmesi en tabii vazifesi iken Anayasaya göre kanunen bağlı bulunduğu bu vazifeyi yapmamış, Büyük Millet Meclisinin ahiren tasvibedeceğini zannederek hükümet seçiminin tehiri yolunu tutarak muameleleri yerine getirmemiş, Büyük Millet Meclisinin emrivaki karşısında bırakmıştı. C. H. P. Grubu adına 19. II. 1954 tarihinde noktai nazarımızı ifade ederek hatalı, hattâ zararlı olan bu hareketi tenkid etmiş idik. Muhalefet ve ısrarımıza rağmen çoğunluk belediye seçimlerinin 1955 Haziranının son haftasına tehiri kararını verdi. Öğreniyoruz ki, yeni bir kanun teklifi ile belediye seçimleri üçüncü defa tehir edilmek üzeredir. Gazetelerin verdikleri ve tehzibedilmeyen haberlere göre, hükümet D. P. Grupunda teklife temayüllü olduğunu bildirmiştir. Ve D. P. Grubu belediye seçimlerinin tehirini tasvibederek karara varmıştır. Gazetelerin verdiği bu habere göre grup kararları da mütâ bulunduğundan, Belediye seçimlerinin tehiri kesinleşmiş bulunmaktadır. Mevcut grup kararı karşısında muhalefetimizin kararlaştırılmı değiştiremeyeceği de gerçek olmakla beraber, memleket dâvalarında fikirlerimizi açıkça ifadeyi vazife sayıyoruz.

Teklifin esbabı mucibesı ve komisyon raporunun tahlilini yapmadan önce teklif esbabı mucibesı; ve komisyon raporunda, seçimlerin grup

halinde yapılması ve yaş hadleri gibi umumi seçim mevzuları üzerinde durulduğu cihetle biz de bir nebze seçim mevzuatımız üzerinde durmayı faydeli bulmaktayız.

Memleketimizde henüz seçim sosyolojisi üzerinde ciddi tetkikler yapılmamış, seçim neticelerinin tahlili yoluna gidilmemiştir. Umumiyetle seçim mevzuu birbirinden farklı, dört kısımda toplanabilir.

Birincisi, seçmeye, seçilmeye, oy vermeye, oy tasnifine seçim öncesi ve seçim sırasıyla seçim sonrasına ait ameliyelere ait olup, oy serbestliği, oy samimiyeti ve oy eşitliğini içine alan; umumi oy prensibidir ki bilhassa 2 Mayıs seçimlerinden sonra Seçim Kanununda yapılan değişiklikle bu prensibin zedelendiği aşîkârdır. Bu mevzuda muhalefet olarak şikâyetlerimiz ıstırablarımız ciddi olarak mevcuttur.

İkincisi, ferdi kanaatlerin ifadesini sağlamak, vatandaşın reyini hakkiyle değerlendirmek ve gerçekleştirmek olan seçim usulüdür. Seçim sistemimizdeki usulün vatandaş reyini değerlendiremediği son iki seçimin neticeleriyle meydandadır. Vatandaş kanaatinin ifadesini tesirli şekilde sağlamak ve oyunu değerlendirmek için seçim usulünde değişiklik yapılmasının zarureti bedihidir. Belde hizmetlerinde teşekkül eden meclislerin, yüzde doksan dokuzu maalesef muhalefetsizdir.

Belediye meclislerinde muhalefet ve tesirli murakabenin faydeli olacağıın inkârı hatıra dahi gelmez. İster mahallî belediye seçimi iktidar partisi mensupları, ister muhalefet partileri mensupları tarafından kazanılmış olsun vakia şudur ki; seçim usulündeki isabetsizlik yüzünden murakabe ve muhalefete imkân bulunamıyor. Seçim usulü, demokrasinin işleyiş durumunu tâyin eder, demokrasiye rengini ve hakiki vechesini verecek mahiyettedir.

Tarihen sabit bir hakikattir ki; iktidarın inhisarcı bir şekilde bir tek el yahut mahdud bir zümre tarafından istimali, daima hürriyetlerin mahvına ve istibdatların teessüsüne münceer olmuştur. İnsan egoizmi iktidar gibi, bir müesseseyi, kendi siyasi emeline alet etmeğe elverişli olduğundan, tebakküme set çekebilmek siyasi ve hukuki nazariyelerin ve siyasi partilerin esaslı ve haklı kaygusunu teşkil etmiştir. Garp demokrasileri bu kaygılarını seçim usullerinde

vatandaş reyini en iyi şekilde değerlendirmek yolu ile izale edebilmişlerdir.

Üçüncüsü; seçim muamelelerinin dayandığı seçmen kütüklerinin muntazam ve derli toplu olmasıdır. Seçim kütüklerimiz bir nizamla bağlı değildir. Bir sistem içinde ele alınmamıştır. Oyunu kullanamayan yahut sandık sandık yerini arıyan rey sahibi vatandaşın adedi küçümsenmeyecek derecededir. Seçmen kütüklerinin kolay ve sistemli tarzda tasnif edilmiş daimî objektif vesikalar olarak ve seçim değişikliklerini kolaylıkla takibedecek bir şekilde hâkim nezaretinde ve kontrolünde bulundurulması icabeder.

Dördüncüsü; seçim zamanı; ister umumi, ister mahallî bütün seçimlerin muayyen zamanlarda ve muntazam fâsılalarla yapılması icabeder. Halk kanunla tesbit edilmiş muayyen zamanlarda belli bir süre için kendisini idare edecekleri ve belde hizmetlerini yapacakları seçer. Seçimlerin zamanları bu sebeple iki hukuki şarta dayanır:

1. Muayyen zamanlarda seçim.
2. Evvelden belli edilmiş süre için seçim.

İşte vatandaş reyinin istimali için zaman bakımından hukuki olan bu iki şart ehemmiyetini daima gerçek demokrasilerde muhafaza eder.

Şimdilik seçim mevzuatının diğer hususlarını bırakıp bahis mevzuu edilen zaman unsuru üzerinde biraz duralım.

Anayasa ve Seçim Kanunu ile mahallî seçimlere ait eski kanunlar seçimlerin belli zamanlarda, muayyen süreler için yapılacağını tasrih etmişlerdir. Halen belediye seçimleri için ayrı bir kanun mevcut değildir. Milletvekilleri Seçimi Kanunu kıyas yolu ile tatbik edileceği hususi bir kanunla tesbit edilmiştir. Milletvekilleri Seçimi Kanununa göre seçimler 4 yıl olarak tesbit edilmiştir. İktidarın dayandığı çoğunluk partisi seçimleri ancak tâcil edebilir. Seçim mevzuunda iktidar partisine tanıyan tek rüçhan hakkı budur. Seçimleri Anayasanın 13 ncu maddesinin üçüncü fıkrası (yani intihabatın icrasına imkân görülmediği takdirde içtima devresinin bir sene temdidî caizdir.) demekle tehirin sebeplerini tahdit ve çok mühim olan imkânsızlık şartına bağlamıştır. Seçim Kanunu kıyas yoluyla mahallî seçimlerde kabul edildiğini ve Seçim Kanunu seçimlerin tehiri için Anayasa müvacehesinde ayrı bir

şart koşamayacağından ve koşmadığından tehir keyfiyeti ancak 13 ncu maddenin 3 ncu fıkrasındaki «imkânsızlıkla» caizdir. Aksi takdirde her ne sebep ve bahane ile olursa olsun seçimin tehiri her şeyden önce Anayasaya açıkça mugayirdir. Seçimlerin tehirinin Anayasaya mugayir olduğunu kesin surette ifadeyi vazife sayarız.

Demokrasi ancak temsili parlâmento rejimi ile mümkündür. Bu rejimde temsil eden bir organ ile temsil edilen bir halk kütlesi mevcuttur. Bu idare eden organla bu idare edilen halk kütlesi arasındaki hukuki rabıta seçmenin reyine dayanmaktadır. İdare eden hakkında idare edilenin tasvip yahut ademitasvibini ifadeye imkân vermek için Garp demokrasileri, muntazam fâsılalarla seçim yapılmasını demokrasinin vecibesi sayarlar. Muayyen zamanlarda seçime gidilmesinin hem koruyucu hem de cezalandırıcı mahiyeti vardır. Koruyucudur, çünkü idare edenlerin seçmenlerden çekinmelerini temin eder. İdare edenlerin ellerindeki salâhiyeti mâkul bir şekilde istimale sevk eder; cezalandırıcıdır, çünkü idare edenler muntazam ve belli fâsılalarla yapılan seçimlerle kazanamayıp seçilmekten mahrum kalacaklarını ciddi olarak düşünürler. Muayyen fâsılalarla seçimler yapılmazsa seçim bu iki vasfını kaybeder. Ve seçmenle seçilen arasındaki hukuki rabıta artık seçmenin reyine dayanmaz, iktidarın hususi bir kanunla seçimi reyle izhar edilen zamanın ilerisine alması halinde vatandaşın mukaddes sayılan rey hakkını tahdidetmiş ve kendi idaresini onun yerine kaim etmiş olur. Vatandaşın oyu hakimiyet ve tesirini kaybetmiş olur. Vatandaşın rızası hilâfına idare edilenlere verdiği salâhiyet haksız bir şekilde uzatılmış oluyor ki Anayasaya mugayir olan bu tasarruf hukuka aykırıdır. Geriye atılan müddetçe seçilenlerin tasarrufu rey sahibi vatandaşın serbest iradesine değil iktidar partisinin tasarrufuna dayanıyor demektir ki müebir ve mukni bir sebep haklı ve samimî bir mazeret mevcut olmadığına göre Anayasa ve hukuka mugayir olan bu kabîl tasarrufları iktidar partisinin politik hareketleri diye vasıflandırmak yerinde olur.

Seçimlerin tehiri için ileri sürülen sebepleri şöylece hulâsa etmek mümkündür. Yaş haddinde birlik husule getirmek daha münasip bir zamanda seçimleri grup halinde yapmak.

Her iki sebep de evvelden bilinen yeniden vukua gelmiyen iddialardır. Seçmen yaşının 18 den 22 ye çıkarılmasının hukuki izahı sadece ahenk ve tenazur teminidir. Seçmen yaşının 18 olmasında ciddi ve ehemmiyetli mahzurun delilleri ileri sürülmektedir. Belediye gibi mahallî hizmetlerin yakinen ifasını müşahede eden ve bu hizmetlerden faydalanan insanların seçmen olarak medeni haklara sahip ve bu hakları kullanmaya ehil Medeni Kanunun siyasi ve her türlü medeni hakların süjesi olarak tanıdığı vatandaşlardan seçmen hakkının esirgenmesi için mâkul bir sebebin serdedilmemesi tehir teklifinin gerçek hedefinin bu iddiaya dayanmadığını açıklamaktadır.

Geniş halk kütlesinin memleket meselelerinde rey sahibi olması demokrasinin en ideal örneğinin merhalesi sayılmaktadır. Amerika'da birçok şehirlerde şehrin belediye hizmetlerini bir belediye reisi değil oy hakkına sahip bütün vatandaşlar görmektedir. Ve bu hal demokrasinin tekâmülünü ifade etmektedir. Durum böyle iken rey sahibi adedinin azaltma yoluna gidilmesini ve geniş bir seçmen kütlesini müktesep haklardan mahrum etmeyi ancak hayretle müşahede etmek icabeder.

Seçimler için Haziran ayının müsait olmadığı iddiası ise istatistiğe, tetkika, tahlile memleket realitelerine dayanmayan, mücerret beyanat mahiyetinden başka bir şey ifade etmez. 6424 sayılı ve Belediye Seçimlerini tehir eden Kanunun değiştirilmesi ve belediye seçimlerinin bir kere daha tehirini istiyen kanunun müzakeresi sırasında Büyük Millet Meclisinin 19 . XI . 1954 günlü oturumunda birçok milletvekilleri Haziran ayının münasip olup olmayacağı üzerinde konuşmuşlar ve bu ay geniş tartışmalar mevzuu olmuştu. Neticeten Haziranın münasip ay olduğu kabul edilmişti. Aradan henüz altı ay geçmedi, hamdolsun, Türkiye'nin iklim şartlarında Haziran ayı için bir değişme bahis mevzuu değildir. Eğer Haziran ayının seçimlere müsait olmadığı yolunda bir kanaat var idi ise, hükümet tarafından bunun o zaman dermeyan edilmesi lâzımdı. Seçim zamanı için ilmî ve objektif bir teklif yapılmadan sübjektif bir mütalâa ile münasip zaman tebdili ve iddiası haklı gösterilemez. Seçmenlerin seçim bıkkınlığı mütalâası da meşru bir sebebe dayanmamaktadır. Milletvekili seçimi belediye seçimleri ile bir se-

nelik fâsıla keza muhtar seçimleriyle aynı şekilde uzun bir müddet araya girmiştir. Belediye ve Meclisi Umumi seçimleri aynı ve fakat ayrı aylarda yapılacağından Meclisi Umumi seçimlerinin sıklet merkezini köyler belediye seçimlerinin sıklet merkezini şehirler teşkil ettiğinden iki ayrı seçmen kitlesinin aynı olmıyan aylarda rey vermeleri hiçbir zaman bıkkınlığı davet etmeyecek mahiyettedir. Zira seçim içtimai hayat içinde cereyan eden siyasi bir vakiadır. Bu sebeple içtimai ve siyasi olarak iki cephesi vardır. İçtimai bir vakıa olarak seçim vatandaşın bilhassa belde işlerinde en yakın alâkasını çekmektedir. Ve idare edenlerin seçmenleri bu seçim zamanına bir bıkkınlık vesilesiyle fâsıla vermeleri bir mazeret olarak hiçbir demokraside hatıra dahi getirilemez.

Psikolojik olarak seçim tekrarının mahzuru nu iddia için istatistiklere ve tahlillere dayanmak lâzımdır.

Seçimlerin grup halinde ikisinin aynı günde yapılması teklifi karakter ve vasfı ayrı olan iki seçimin adaylık ve propaganda gibi temel haklarını ve ayrı zamanda yapılırsa ayrı ayrı ikisinde de adaylığı koyup çalışma imkânlarını yarıya indirmek, diğer tarafta seçim kütüklerindeki nizamsızlığı ise iki ile zarbetmek olur.

Esbabı mucibede ve komisyon raporunda milletvekillerinin mahallî seçimlerle alâkasını temin külfetleri azaltmak için iki seçimin aynı günde yapılması ileri sürülmektedir. İki ayrı âmme ve belde hizmetinin Seçim Kanununda teminat altına alınan birçok haklarını ve adayların seçmenlere kendi fikirlerini benimsetme, seçmenlere de adaylar hakkında sağlam fikir edinme zaman payını bu teklif yarıya indirmiş olacaktır. Milletvekilleri için Haziran ayı da seçim ve seçmenle ilgisini temin edebilir. Haziran kadar Eylül ayı da yurdun bâzı bölgelerinde hasat ve iş mevsimidir. Aynı sandıkta iki oy kağıdının beraberce atılması henüz tecrübe edilmemiş bir sistem olduğundan şekil olarak leh ve aleyhinde mütalâa erken sayılır. Bunlar vatandaşın izhar ettiği iradeye izafi kıymet teşkiline ve Anayasaya aykırı hareket edilmesine sebep teşkil etmez.

Kanun koruyucusu olan Büyük Millet Meclisinin herkesten ziyade vaz'ettiği kanunlara riayetkâr olması icabeder. Kanunlar, hele seçim kanunları tatbik için vaz'edilir. Hiç tatbik edil-

miyen ölü kanunlar çıkarmak ve bu kanunları tatbik etmeden kaldırmak yerinde değildir. Belediye seçimleri için çıkan iki kanun tatbik edilmeden değiştirilmiştir. Eğer mesele ciddî olmasa bu değiştirmelerin sebebi hikmetini kanun numaralarını çoğaltma hevesi olarak mütalâa etmek icabeder.

Seçimlerin geri bırakılması teklifi ve bu teklifin Hükümet tarafından tasvibi, seçimlerin yapıp yapılmıyacağına bir tereddüt husule getirmiştir. İmkânları dar ve mahdud olan muhalefeti seçime bir ay kadar az kalmış bir zaman içinde dahi tereddüt ve şüphe içinde bulundurmaya iktidarın hakkı yoktur ve olmamalıdır.

İyi ve tesirli bir demokratik idare kontrol ve muvazene sistemine dayanmalıdır. Ve oy sahibi vatandaşa idare edenler hakkında fikrini izhar için imkân ve her türlü şeraiti kusursuz olarak temin etmelidir.

Seçimler Kanunu bilhassa 2 Mayıs seçimlerinden sonra yapılan değişiklikte Seçim Kanunumuz ve yukarda kısaca işaret ettiğimiz seçim mevzuatının çeşitli kısımlarında muhalefet olarak şikâyet ve ıstırap mevzularımız mevcut olduğu kadar bunlar rejim için de ciddî mahiyet taşımaktadır. Belediye seçimlerinin tehiri rey sahibi vatandaşın izhar ettiği serbest iradeye müdahale ve muayyen zaman içinde kanaatini açıklamaya mâni olmaktadır.

Rey sahibi vatandaşın seçtiği belediye Meclisi arasındaki kendi serbest iradesine ancak dört yıl istinadeden hukuki rabıta artık ortada mevcut değildir. Bu sebepledir ki her türlü tehir Anayasaya ve hukuka mugayirdir.

Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubu olarak belediye seçimlerinin gecikmiş de olsa halen tesbit edilen ve ilân edilen Haziran ayı içinde yapılmasına taraftarız, bu sebeple teklifin aleyhinde olduğumuzu kesin surette beyan ve mütalâa ederiz. (Sağdan alkışlar)

REİS — Âtîf Benderlioğlu.

ÂTIF BENDERLİOĞLU (Ankara) — Çok muhterem arkadaşlarım, belediye seçimlerinin Eylül ayında yapılacak meclisi umumi seçimleriyle birleştirilmesi ve tehiri yolunda bâzı arkadaşlarımız tarafından evvelce sunulmuş olup encümenenden geçen ve Heyeti Umumiye gündemine alınan kanun teklifinin tümü hakkındaki görüşlerimi arz etmek isterim :

Haziran ayının son pazarında yapılması lâ-

zımgelen belediye seçimlerinin vatandaşların belediye hudutları içinde daha kesif bir şekilde ikamet ettikleri güz aylarına tehiri bakımından teklif sahibi arkadaşlarımızla hemfikir olmakla beraber, bunun meclisi umumi seçimleriyle birleştirilerek yapılmasına taraftar değilim. Her ne kadar teklif sahibi arkadaşlarımız iki seçimi aynı günde yapmak gayesiyle Teşkilâtı Esasiye Kanununun 5 Kânunusânî 1934 tarihinde 2599 sayılı Kanunla değişen bâzı hükümlerine istinaden seçmen yaşının 18 den 22 ye çıkarılmasını teklif buyurmakta iseler de, bu yaşın yalnız belediye seçimlerinde değil, muhtar ve ihtiyar heyetleri gibi mahallî idareye taallük eden diğer seçimlerde de (Teşkilâtı Esasiye Kanununun tadiline rağmen) mevcut ve mahfuz tutulmuş olmasına ve ayrıca belediye meclisleri seçilme yaşının da mebus seçimleri gibi 30 olmayıp 25 olarak ipka edilmiş bulunmasına binaen vâzı kanunun mahallî seçimlerde bir sistem olarak muhafazaya karar verdiği yaş meselesinin şu tehir teklifi münasebetiyle filhal ele alınmasını mahzurlu telâkki etmekteyim.

Belediye seçimlerine büyük ölçüde seçmen kitlesinin iştiraki, o belde sakinlerinin kendi meclislerini seçmek hususunda her zaman gösterelmekte oldukları alâka ve hassasiyete uygun bir yol olacağı cihetle 1580 sayılı Belediye Kanununun 23 neü maddesinin tadilinden sarfınazarla 18 yaşın aynen muhafaza edilmesi muvafık olacağı mütalâasındayım. (Alkışlar).

Yaş meselesi hakkındaki mütalâamı böylece arz ettikten sonra, her iki seçimin aynı günde yapılmasının mahzurları üzerindeki görüşlerimi de arz etmek isterim.

Muhterem arkadaşlarımızın ileri sürdükleri mucip sebepler meyanında aynı sene içinde muhtelif tarihlerde yapılan seçimlerin vatandaşları yoracağı sebebi de vardır. Az evvel arz ettiğim gibi, siyasi haklarına büyük bir hassasiyetle bağlı bulunan vatandaşlarımız seçim mevzuunda yorgunluğu asla kaale almazlar. Vatandaşlarımız yalnız oylarını rahat ve kolay bir şekilde vermeyi düşünürler.

Bendeniz o kanaatteyim ki, çıkaracağımız kanun yalnız bu noktayı hedef tutmalıdır. Aynı günde yapılan iki seçimin doğuracağı yorgunluk ve mânevi üzüntü daha çok olacaktır. Hattâ birçok yanlışlıkları da tevli dedeacağı ihtimalden uzak değildir. Bu sebeple seçimlerin

tevhidinden doğacak mahzurların yorgunluk sebebinden daha evvel mütalâa edilmesi lâzım geldiği kanaati ile tevhide ait teklifi de yerinde görmüyorum.

Daha büyük mikyasta ve daha kolaylıkla vatandaş kitlelerinin iştirakini sağlamak bakımından şehir ve kasabaların büyük ölçüde boşaldığı Haziran ayında yapılması mahzurlu görülen belediye seçimlerinin, yukarıda arz ettiğim sebeplerle meclisi umumi seçimiyle tevhidten yapılması da büyük mahzurlar tevli dedeğinden 5545 sayılı Kanunla muayyen olan 45 günlük seçim devresi müddetinin tedahülünü de önliyecek olan bir zamanda ve meselâ Kasım ayının ikinci pazarına raslıyan günde yapılması uygun olacağı mütalâasındayım.

Maddelere geçildiği zaman arz ettiğim bu hususlara dair takrirlerimi Yüksek Heyetinize arz ve takdim edeceğim.

Karar Yüksek Heyetinizindir.

REİS — Mehmet Hazer, buyurun.

MEHMET HAZER (Kars) — Ço muhterem arkadaşlar, Demokrat Parti Grupunun bir gün evvel kararlaştırdığı bir emri vâki ile karşı karşıyayız. Seçim kanunları bir milletin muayyen müddetler içinde kendisini idare edeceklere verdiği bir temsil yetkisidir. Seçimlere vatandaşlar ve partiler, memleket idaresine taallûku dolayısıyla hassasiyet ve alâka göstermektedirler. Hal böyle iken muhalefet partilerinin noktai nazarı alınmadığı gibi, kanun teklifini okuyacak zaman dahi bırakılmadan ekseriyet grupunun kararları ve fikirleri tescil edilmek istenmektedir. Kanunları Yüksek Meclis encümenlerinde çalışarak, Umumi Heyette müzakeresini yapıp hazırlar. Fakat hükümet aradan geçen zaman zarfında kanunun tatbik imkânlarını hazırlıyacak yerde onun tehiri için sebepler ve bahaneler icadederek B. M. Meclisinin emeklerini, zahmetlerini ve kanunun vatandaş nazarındaki itibarını bu suretle sarsmaktadır.

Seçimlerin tehiri için ileri sürülen sebeplerin hiçbirisi makbul, mâkul ve kanuni değildir. Bundan birkaç ay evvel Kasım ayında yapılması gereken seçimlerin tehiri ve Haziran ayında yapılmasının uygun bir ay olup olmayacağı üzerinde gerek encümeninde ve gerekse Umumi Heyette müzakereler yapılmıştır ve seçimin Haziranda yapılması karar altına alınmıştır. Binaenaleyh üç

ay evvel seçimler için uygun bir ay olarak kabul edilen Haziran ayı şimdi seyahat ayı, yayla ayı, hasat ayı olarak vasıflandırılıyor. Üç ay evvel ayını Meclis aynı hükümet Haziran, aynı seçime en müsait aydır diyor, üç ay sonra nâmüsaittir diyor. Buna kim inanır, kim kanar. Bunun altında politik sebepler vardır, bunun altında kanun ve nizama vatandaşlarda uyanması lâzımgelen itimat hissini sarsmak gayreti vardır. Otuz seneden beri devam eden ve on sekiz yaşını ikmal edenlerin siyasi haklarına sahip olmasını kabul eden Cumhuriyet rejimi aradan geçen bunca sene zarfında seçimlerin memleket idaresine müessiriyeti nazara alarak daha çok vatandaşın iştirakini temin için rüşt yaşı olan on sekiz yaş kabul etmiştir. Şimdi bunu yirmi ikiye çıkarmakla ortalama bir hesapla iki milyon vatandaş siyasi haklarından mahrum etmiş olacağız. Bununla da kalmayacağız. Bir seçimle iş başına gelen ve salâhiyeti muayyen müddetlerle mukayyet olan heyetleri makamlarının fuzuli şâgilleri haline getireceğiz. Bugün vakıa odur ki, bu memlekette halen belediyelerin reisleri inhilâl etmiş, birçok belediyeler vekâletle idare edilmektedir. Birçok yerlerde asil üyeler çekilmiş yedekler iş başına gelmiştir. Hatta bâzı yerlerde ekseriyet bile bulunamamaktadır. Bu vaziyette temsil kabiliyetini kaybeden belediyeleri dört ay daha, vatandaş nazarında, âmme hizmeti gören bu müesseseleri iş başında nasıl tutabiliriz? Hazirana tâlik edilen kanunda tâlikinin yegâne sebebi memurların altı ay evvel istifa mecburiyetine tâbi olmaları idi. Halbuki derhal seçime gidilirse memurlar istifa edemiyeceklerdir. Bu takdirde mukaddes haktan mahrum kalacaklardır.

Şimdi, sorarım esbabı mucibe dermeyen edenlere; bu vatandaşlar Haziranda bu kanundan istifade edemiyeceklerse dört ay daha açıkta kalacaklardır. Hangi vatandaşlık hissi ile, hangi otorite sevki ile bunu ifade edebilirsiniz? (Gürültüler) Eğer, memurların seçilme hakkını temin etmekse gaye, şimdiden o hakka, o mukaddes hakka riayet ederek seçimlerin muayyen günde yapılması lâzımgelirdi.

Muhterem arkadaşlar; demokrasiye yeni girdiğimiz bir zamanda seçimler bir nevi egzersizdir. Biz vatandaşlarımıza seçimlere gire gire seçimlerin usulünü, seçimlerin ehemmiyetini anlatacağız. Bunları seçime girmekten mahrum ederek, menederek veya seçimlerde müşkülât

çıkarak pişman etmiyelim. Bir günde bir sandıkta ve bir zarf içinde iki seçimi yapmaya imkân yoktur. Getirilen tasarımı tetkik edemedim. (Oo sesleri) fakat Muvakkat Encümende yapılan müzakerelerden edindiğim kanaate göre seçimler bir günde aynı zarfla aynı sandıkta yapılacaktır. Belediye seçimleri ile mahallî idarelerin diğer bir şubesi olan il genel meclisi seçimleri malûm olduğu üzere ayrı ayrı maksatları ve ayrı ayrı vasıfları olan heyetlerin seçimleridir. Bunların ikisinde aynı vasfı aramaya imkân yoktur. Mahallî idarelerin diğer bir şubesi olan köylerin seçimlerinde hiçbir değişiklik yapmadan yalnız belediyelerin seçimlerinde değişiklik yapmayı seçimlerin ıslahı için atılmış bir adım olarak kabul ve öyle tavsif etmeye de imkân mevcut değildir. Binaenaleyh yapılan bu teklifler ve alınmak üzere bulunan bu tedbirler demokrasiye uygun olmadığı gibi Atatürk rejimine de mugayirdir. İki milyon vatan genci siyasi haklarından mahrum kalacaktır. Bu vebalin altına girmeyin muhterem arkadaşlar. (Sağdan : Alkışlar).

REİS — Abdülkadir Eryurt.

ABDÜLKADİR ERYURT (Erzurum) — Muhterem arkadaşlar, biz bu teklifi yaparken esbabı mucibesinde de belirttiğimiz üzere Teşkilâtı Esasiyenin 10 neu maddesine dayanarak yaş mevzuunu getirdik, daha doğrusu asıl sebep 1580 sayılı Belediye Kanununun esbabı mucibesidir. Bunda denir ki : Teşkilâtı Esasiye Kanununun 10 neu maddesindeki seçme yeterliği yaşı 18 olarak kabul edildiğinden belediye seçiminde de bu yaş kabul edilmiştir. Malûmdur ki, bu kanun bizim zamanımızda da yapılmış bir kanun değildir.

Teşkilâtı Esasiye Kanunu 1934 teki tadilâtiyle seçme yeterliği yaşı 22 ye çıkarıldığı halde Teşkilâtı Esasiyenin tadilinden evvelki maddesine dayanan Belediye Kanunu eski hükmü meriyetten kalkmış ve temelsiz bir bina halini almıştır. Biz bu kanunu teklif ederken bu ciheti düşündük ve buna bir mucip sebep bulmak için sevk ettik. Benderlioğlu'nun beyanı ile ortaya koyduğu 23 neu madde mucip sebebinin yerinde bulduk, muallâkta kalan bu maddenin esbabı mucibesi böylece vaz'edilmiş oldu, yani muallâktaki binanın temeli atıldı. Biz yaşı değiştirilmesini esbabı mucibenin zapta geçmesini temin için istemiştik. Bu sebeple yaşı 22 ye

çıkarması hususundaki teklifimizde ısrar etmiyoruz, çünkü, artık madde muallâkta değildir.

Bâzi arkadaşlarımız 13 Kasım mevzuuna dokundular. Onlar diyorlar ki, 13 Kasım geç olur. Doğru. Ancak 5545 sayılı Kanun muvacehesinde 13 Kasım kabul etmek zarureti vardır. Zira Genel Meclis seçimleri Eylül ayının son haftasında yapılacaktır. 5545 sayılı Knunun hükmüne göre seçim devresi oy verme gününden 45 gün evvel başlayacaktır. Seçim devrelerinin tedahül etmemesini temin için Âtîf Benderlioğlu'nun teklif ettiği Kasım ayının ikinci pazar gününü kabul etmekle de bu tedahül önlenmiş olur. Ben yaş mevzuundaki anlayışı izah etmek bakımından söz almış bulunuyorum. Zannediyorum ki yaşa ait tadilâtı niçin getirdiğimiz hususu tebellür etmiş oluyor.

REİS — Sadettin Yalım.

SADETTİN YALIM (Kocaeli) — Büyük Meclisin muhterem âzaları, Belediye Kanununun tâdili hakkında 39 arkadaşımızın vermiş olduğu kanun teklifi münasebetiyle Sayın Âtîf Benderlioğlu'nun bilhassa yaş bahsi üzerindeki görüşmeleri ve ondan sonra da yine kanun lâyihasını teklif eden arkadaşlarımızdan sayın arkadaşımızın aynen yaş noktai nazarında ısrar etmemesinden memnuniyet duydum. Sizin bir arkadaşınız ve kardeşiniz sıfatıyla Muhtelit Encümende 2 - 3 milyona varan 18 yaşındaki vatandaşlarımızın rey verme yaşlarının 22 yaşa çıkarılması suretiyle rey verme hakkından mahrum edileceğini düşünerek kalbim sızlıyordu. Bugün Büyük Mecliste gerek teklif sahibi arkadaşların bu tekliflerinden vazgeçmeleri, gerekse Âtîf Benderlioğlu arkadaşımızın da tekliflerinde belirttikleri şekilde 18 yaşındaki Türk gençliğinin rey verme haklarının kanunda yazılı olduğu gibi bâki bırakılmasından büyük memnuniyet duyuyorum. Bu sebepten dolayı bütün gençliği tebrik ediyorum. Sağ olsun, var olsun gençlik arkadaşlar! (Bravo sesleri).

REİS — Sırrı Atalay.

SIRRI ATALAY (Kars) — Efendim, bizim mâruzatımız ve muhalefetimiz ve arz ettiğimiz sebepler, seçimin tehir meselesidir. Görüyoruz ki ne komisyon, ne hükümet burada seçimlerin tehirinin Anayaasya muğayir olup olmadığı hususunda ve demokratik memleketlerde misali bulunup bulunmadığı hakkında her hangi bir

şey söylemekten çekinmektedir. Mesele şudur: Seçmenle seçilen arasındaki hukuki rabıta. Seçmen sarih olarak izhar ettiği iradeye dayanır. Bu arada dört yıllık zaman da geçmiştir. Binaenaleyh seçmenle seçilen arasında ortada hukuki bir rabıta da mevcut değildir. Bu mevcut olmayan hukuki ve sübjektif mütalâalarla seçimi uzatmaya hakkımız yoktur. Bu işte siyasi sebep arasak dahi, iktidarda bulunan çoğunluğun, seçimi öne alması, seçimi geriye bırakması ve hele üç defa tehir ettirmesi; iktidara tanınmış bir hak değildir. Bu ne Anayasaya ve ne de demokrasiye uygun değildir. Bu suretle vatandaşın serbest iradesine nasıl dayanıyor? Tehir, ancak Anayasanın 12 nci maddesinin 3 ncü fıkrasında ifade edildiği üzere, Büyük Millet Meclisinin imkân olmadığı takdirde yapılabileceği bir şeydir. Bu, öyle yaş haddiyle, çiftçilik işleriyle, falanla izah edilebilecek bir şey değildir. Bu imkânsızlık, mazaallah, bir harb olabilir, büyük bir felâket olabilir,

ÂBİDİN POTUOĞLU (Eskişehir) — Anayasayı tefsire hakkın yok.,

SIRRI ATALAY (Devamla) — İşte bu gibi sebeplerden imkânsızlık olabilir. Yoksa Anayasanın 12 nci maddesinin 3 ncü fıkrasında tasrih edilen imkânsızlıkla şimdiki esbabı mucibe mukayese edilemez, buna imkân yoktur. Arkadaşlar, bu sarihtir. Vatandaş reyini dört yıl için izhar etmiştir. Bu müddetin hitamında yeni seçime gidilmediği takdirde, muayyen müddeti aşan zaman için vatandaşın iradesi lâhik değildir. Bu itibarla halihazırdaki mevcut belediye meclisleri, ona rey veren vatandaşların iradesine dayanıyor mu, dayanmıyor mu? Dayanmıyor arkadaşlar. Buradaki hukuki rabıta, dört yıl için reyini izhar etmiş bulunan vatandaşın, seçmenin reyine değil, siyasi çoğunluğun takdirine dayanmaktadır. Bunun da Anayasaya ve hukuka muğayir olduğunu belirttik. Hükümet ve komisyondan bu hususların açıkça izahını dinledikten sonra, noktai nazarlarımızı tekrar burada belirtmemize de fırsat verilmesini rica ediyoruz. (Sağdan : Alkışlar)

REİS — Dahiliye Vekili.

DAHİLİYE VEKİLİ NAMIK GEDİK (Ay-dın) — Muhterem arkadaşlar; muhalefetin grup sözcüsü ve muhalefet milletvekili arkadaşlarımızın beyanları karşısında hükümet olarak

bir noktanın sarahatle açıklanmasını lüzumlu gördüm.

Son görüşen arkadaşım, kendilerine göre, Anayasayı tefsir etmek suretiyle Meclislerin seçimlerinin tehiri hususunda alınacak her hangi bir kararın Anayasaya aykırı olacağını ifade ettiler.

Meclisler, kendilerinin de yüksek malûmunuz olduğu veçhile, millî irade ile dört yıl müddetle seçilir. Dört yıl müddetle Anayasaya aykırı olmamak kaydüşartiyle vâkı kanuni tasarruflar Anayasanın tam içindedir. Bundan evvel de belediye seçimleri yine Yüksek Meclisin aldığı bir kararla tehir edilmiştir. Mahallî seçimlerin tehiri bir tarafa mebus seçimlerinin dahi bir yıl müddetle tehiri hakkını Anayasa Büyük Millet Meclisine vermiş bulunmaktadır. Bu itibarla sarahaten ifade ederiz ki, tehir hususunda yapılmış olan teklife hükümet açıkça iştirak etmektedir ve kanaatimizce bu yüzde yüz Anayasaya uygundur, asla aykırı değildir. (Bravo sesleri, alkışlar).

AHMET BİLGİN (Kırşehir) — Muhterem arkadaşlar...

REİS — Ahmet Bey, şahsan mı, yoksa partiniz adına mı konuşuyorsunuz?

AHMET BİLGİN (Devamla) — Şahsım adına....

Sayın arkadaşlar; belediye seçimlerinin tehiri için teklif sahiplerince ileri sürülen ve hükümetçe benimsenmiş bulunan sebepler bu seçimlerin Haziran sonuna bırakılması hakkında kış devresinde Yüksek Meclisçe karar verilirken bilinmiyen hususlar değildi. Bu itibarla ileri sürülen sebepleri zâhirî sebepler olarak kabul etmek yerinde olur. Açıklanmiyan hakiki sebeplerin iktidar partisinin menfaatlerini sağlamak olduğu anlaşılmaktadır. Vatandaşın en mukaddes bir hakkı olan seçim mevzuunda bir parti menfaatine göre mütemadi tehir kararları almak ne Anayasaya ve ne de demokrasi esaslarına uygun olmıyan bir zihniyetin tezahürü olarak kabul edilmek icabeder.

Esasen seçimlerin tehiri Demokrat Parti Meclis Grupunca karar altına alınmış bulduğundan tehir aleyhinde söylenecek en mâkul sözlerin bile neticeyi değiştiremeyeceğini biliyorum.

Bu itibarla bu kısa mâruzatımı ifade ile iktila edeceğim.

MUAMMER ALAKANT (Manisa) — Muhterem arkadaşlar; mühim ve siyasi bir kanun, iktidar tarafından Büyük Meclise teklif edildiği zaman muhalefetin elbette kendi noktai nazarınca bunlara itiraz etmesi ve beğenmediği hususları Büyük Millet Meclisine ve büyük millete arz etmesi hakkıdır, vazifesidir. Fakat, biz geçen devreden beri mütaaddit defalar şahit olmaktayız ki, muhalefet bu hususlarda kendi noktai nazarlarına ve hangisinin memleket menfaatlerine uygun, hangilerinin olmadığı hakkındaki mütalâalarını beyan ederken ikide birde «Bunlar Anayasaya uygun değildir, bunlar Atatürk rejimine uygun değildir» gibi, meselenin hakikatı ile alâkası olmıyan birtakım noktai nazarlar serdedelmektedirler.

Arkadaşlar, bir kanun ortaya geldikten sonra mütemadiyen kalkıp da Anayasaya mugayirdir, Anayasayı ihlâl ediyor diye bağırırsa bu, memlekette hakikaten Anayasaya karşı vâkı olan hissi hürmeti ve ona inkıyat lüzumunu sekteye uğratar, za'fa uğratar. Beş seneden beri Anayasaya mugayir olmıyan birçok kanunlar mütemadiyen muhalefet tarafından: «Anayasaya uygun değildir, Anayasaya uygun şekilde kanunlar çıkmamaktadır.» şeklinde itirazlarına mâruz kalmaktadır.

Burada üç ağır itham karşısında kaldık:

Birincisi; belediye seçimleri Anayasaya mugayirdir, diyorlar. Arkadaşlar, bu ağır bir ithamdır. D. P. herşeyden evvel bu memlekette Anayasa hak ve hürriyetlerinin idamesi ve temini için bayrak açmış, mücadelesini bu yolda sevk ve idare etmiştir.

D. P. Bu memlekette herşeyden evvel millî hâkimiyetin teessüsünü, millî irade ile iş başına gelmeyi esas dâva olarak ele almıştır.

Şimdi, «Belediye seçimleri hakkında Anayasada mevcut sarahate rağmen belediye seçimlerinin tehiri edilmesi Anayasaya mugayirdir.» diyorlar. Arkadaşlarımız muhtelif noktai nazarlarla belediye seçimlerinin tehirini istemiyebilirler, bu onların noktai nazarıdır, noktai nazarlarına hürmet edilir.

İktidar partisi ekseriyeti, memleket menfaatlerini bu yolda gördüğü için bir kanun çıkarır ve milletin mesuliyeti ile karşı karşıya gelir. Hatâ Demokrat Partili bâzı mebus arkadaşlar belediye seçimlerinin tehirini istememişlerdir. Ama arkadaşlar mesele bir Anayasa meselesi olarak

ortaya atılmaktadır. Evvelâ Anayasada, belediye seçimleri şu veya bu zamanda yapılacaktır, diye hiçbir hüküm mevcut değildir. Saniyen belediye seçimleri ve il genel meclisi seçimleri millî hâkimiyeti tecelli ettiren seçimler değildir. Millî hâkimiyet ancak Büyük Millet Meclisinde mündemiçtir ve mütecellidir. Mahallî idareler seçim zamanlarının tâyini millî hâkimiyetin mümessili olan Büyük Millet Meclisinin salâhiyeti ve vazifeleri içerisine dâhildir.

Binaenaleyh mahallî idarelerin şu zamanda, bu zamanda seçileceği, salâhiyetlerinin bu kadar olup olmayacağı meselesi, millî iradenin yegane mümessili olan B. M. Meclisinin vazife ve salâhiyetleri dâhilindedir.

Bu kadar açık ve aşikâr olan bir hakikati bırakıp da Anayasaya muhaliftir, demek muhalefetin dahi menfaati dâhilinde değildir. Şimdi böyle bir şey için bu ileri sürülürse Anayasaya hakikaten muhalif olan hükümler çıktığı zaman millette lâzımgelen reaksiyonu yapmaz. Yarın muhalefet gazeteleri serlevhalar halinde, Anayasa hükümleri ihlâl ediliyor, diye yazacaklardır.

MEHMET HAZER (Kars) — Gazete kalmadı ki.

MUAMMER ALAKANT (Devamla) — O muhalefetin kabahatidir, kendileri gazetelerine sahip olsunlar. Kendileri gazetelerine sahip olmazlarsa, kendileri muhalefet mücadelesini yapamazlarsa, kalkar benim karşımda inhina ederlerse, hayır efendim ben bunu kabul etmem mi diyeceğim?

MEHMET HAZER (Kars) — İnhina eden yoktur.

YUNUS MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Şimdi arkadaşlar, yaptıkları ikinci itiraza geçiyorum. Geçen devrede de muhalefetleri zamanında mütemadiyen bunları söylediler. O zamanki milletvekili arkadaşlarına izah ettik ki, çok partili parlâmentolarda daima partiler parti gruplarıyla mühim meseleleri karar altına alırlar. Çok partili mecliste parti gruplarının kendi siyasi mesuliyetlerini ihtiva eden kararları alması esastır. Her memlekette bir parti Demokrat Parti gibi memleketin büyük ekseriyetine nail olmaz. Birçok memleketler parlâmentolarında iktidarın ekseriyeti muhalefetin mevcuduna nazaran bazan 10, 20, 30, 50 bazan 3, 4 fazla milletvekili gibi ekseriyetlerle temsil edilir. Burada iktidarda bulunan bir parti kendi programı ve kendi fikri ile kendi memleketine hayırlı işleri başarabilmek için

o partiye mensup olan mebusların reylerine muhtaçtır. Bu reylerin ittifakı ancak meclis gruplarında temin edilen ekseriyetle temin edilebilir. Zaman gelmiştir ki, arkadaşlar, hâlâ böyledir, İngiltere'de ekseriyet 3 - 4 milletvekili ile temin edilebilmektedir. Bir hükümet tarafından teklif edilen ve sosyal ve siyasi bir mânâyı ihtiva eden bir kanun tahmin eder misiniz ki, bugün İngiltere'de ekseriyeti teşkil eden Muhafazakâr mebusların heyeti umumiyesinin kalbinden gelen bir ilhamla tamamen ve yüzde yüz mutabık ve muvafık olarak benimsensin... Böyle bir şey olmaz. Elbette insanlar arasında fikir ve kanaat ihtilâfı olur. Hiç unutmam, Mr. Çörçil diyor ki : «Ben hayatımda tam bir kanaatle her fikrasına, her ibaresine mutabık olarak ancak tek bir kanuna rey verdim.» Bu halde nasıl oluyor da İngiltere Parlâmentosunda sosyal ve siyasi mânalar ihtiva eden mühim kanunlar çıkıyor? Demek ki, kendi gruplarında konuşuluyor, mutabık kalınıyor, ondan sonra iktidarın bütün mebusları Parlâmentoda rey birliği ile oraya rey veriyorlar. Nitekim Halk Partisi de iktidarda iken muhtelif zamanlarda grup toplantıları yapmış, grup kararları almış ve bu muhtelif grup kararlarını B. M. Meclisine getirerek kendi milletvekillerine çıkartmışlardır. Binaenaleyh geçen devrede bunu uzun uzadıya izah ettik. Tekrar gelip de burada grubun vermiş olduğu bir kararın emrivaki karşısında bulunuyoruz, gibi yeni seçilmiş olan Sayın Halk Partili milletvekillerinin bu suretle olan beyanları ne parlemanter teamüllere uyar, ne kendi partilerinin teamüllerine uyar ve ne de zaruri ve lüzumlu olan bir işin yapılmasını mecburi kılan bir hükmün icaplarına tevafuk eder.

İkinci ithamları; bu Atatürk rejimine mugayirdir, dediler. Arkadaşlar belediye seçimlerinin altı ay evvel alınması veya altı ay sonraya tehiriyile bunda Atatürk rejimine mugayeret mânasını görmek değil, tahayyül etmek, icad etmek bile çok güçtür. Bizim bildiğimiz Atatürk samimî olarak bu memlekette tam Cumhuriyetin kurulmasını ve millî hâkimiyetin tam teessüsünü istiyordu. Atatürk'ün zamanında bunlar bu millete müyeser olmadı. Şimdi bizim rejimimiz; serbest seçimlerle, milletin samimî reyleriyle, gerek mahallî idarelerde gerek parlâmentoda, gerek belediye-lerde vazife alan kimselerin millet hizmetlerini deruhde etmeleri yoludur. Bu yolu Atatürk rejimine niçin muhalif görüyorlar? Acaba Atatürk

zamanında bu şekilde, serbest seçimler yapıldığı için mi, acaba Atatürk'ün hayatı müddetince bu şekilde serbest seçimler sonunda vazife başına getirilmeleri imkânı olmadığı için mi bunu Atatürk rejimine mugayir görüyorlar? Atatürk rejimine mugayirdir şeklindeki iddialarını bu şekilde mânalandırmaya imkân yoktur. Eğer böyle ise, kendilerinin fikir ve maksatları bu ise o zamanlarda bu şekilde samimî, açık seçimler yapılmamasının mesuliyeti hiçbir zaman Demokrat Partinin omuzlarına yükletilemez.

Arkadaşlar; Halk Partisinin muhalefetine bildiğimiz demokratik, parlâmanter bir muhalefet halinde görmeğe maalesef imkân kalmıyor. Görüyorsunuz daima aynı şeyi tekrarlıyorlar. O Halk Partisidir ki bu memlekette Anayasayı bir yana bırakmış, Anayasa hükümlerinin millete hâkimiyet temin eden serbest rejimleri ve vatandaş hak ve hürriyetlerini ayaklar altına almıştır.

Şimdi size bu siyasi topluluğun insan hak ve hürriyetlerini bir tarafa bırakan Burbon ailei hükümdarisi hakkında söylediği sözleri tekrar ederek sözlerime nihayet vereceğim.

Muharrir diyor ki : «Burbonlar ne eski bildiklerinden bir şey unutabilmişlerdir, ne de yeni bir şey öğrenebilmişlerdir.»

Halk Partisi de eski bildiklerinden hiçbir şey unutamıyor ve yeni olarak da hiçbir şey öğrenemiyor. (Soldan bravo sesleri alkışlar)

REİS — Sırrı Atalay, buyurun.

SIRRI ATALAY (Kars) — Üçüncü defa huzurunuzu işgal ettiğim için özür dilirim. Muammer Bey şayet burada objektif davranırsa idi, gücümüzün yettiği kadar hukuki mesnetlere dayanarak tenkidlerimizi yapardık, yaptığımız tenkidleri nazarı dikkate alsaydı, işi şahsiyata dökmek yoluna sapmamış olsaydı, fazla şekilde durmıyacaktık bu mevzu üzerinde. Dahiliye Vekilinin Anayasaya yüzde yüz mugayir sözlerinden dolayı huzurunuzda çıkardım ve bunu cevaplandırırdım. O Muammer Bey ki vaktiyle Cumhuriyet Halk Partisinin mebusu idi. O zaman bu parti içinde hiçbir mesuliyet deruhde etmemişim ben. Dünya garip işte böyle. Bugün Sırrı Atalay o zamanki şahısların ve Muammer Beyin ieraatını müdafaa etmek mecburiyetinde bulunuyorum. (Gürültüler kapak sesleri) O zaman ben bu partinin saflarında, idarenin saf-

larında bulunmama rağmen bu müdafaa yapıyorum. Mazi hiçbir mazeret teşkil etmez. Muammer Beyefendi bunu herkesten evvel sizin bilmeniz lâzımdır. Hesap mı istiyorsunuz? İstedığınız zaman görelim. İleri sürmek istediğimiz meseleler bunlar değildir. Muammer Beyefendi derki; muhalefetin memleket meselesinde ölçüsü kendi menfaatine göredir. Hayır arkadaşlar, şiddetle reddederim. Muhalefetin ve burada Meclis Grubu vazifesini üzerine alan arkadaşlarınız her şeyden önce memleket menfaatini, memleketin yüksek menfaatini düşünüyor ve bunu birinci plânda nazarı itibare alırlar. Arkadaşlarınızı bu anlayışla kabul etmenizi rica ederiz. Bu şekilde kabul etmezseniz ağır şekilde itham etmiş olursunuz ki bunu reddederiz.

Muammer Bey bir kelime kullandı; arkadaşlarımız sıralarında şiddetle karşı geldiler. O tıynet kimseler olmadığımızı kendisinin iyi bilmesi lâzımdır öyleleri bizim aramızda yoktur. Biz diyoruz ki Milletvekilleri seçimleri Kanunu Belediye seçimleri Kanunu içinde kıyas yoluyla tatbik edilmektedir. Yani Seçim Kanununun adaylık müstesna, muhtarlık seçiminde ve diğer bölümleri belediye ve meclis umumi seçimlerinde bütün fasıllarıyla beraber Milletvekilleri Seçimi Kanunu kıyas yolu ile, tatbik edilmektedir. Yalnız belediye seçimleri için usule mütedair bir kanun mevcut değildir. Şu halde seçimin bütün şekil ve şartlarını Milletvekilleri Seçimi Kanunu tâyin etmektedir. Bu kanunda ise seçimlerin tehiri hakkında hiçbir kayıt mevcut değildir. Bu tehir Anayasanın 13 ncü maddesine dayanmaktadır. Anayasada ancak ve ancak imkânsızlık şartıyla seçimlerin tehirini derpiş etmektedir. Anayasada seçim ister mahallî olsun, ister umumi olsun tehir 13 ncü maddenin 3 ncü fıkrasına dayanmaktadır. Ve tehir keyfiyeti sadece imkânsızlık şartıyla mümkün görülmektedir. Burada imkânsızlık da olmadığına göre, ileri sürülen sebepler hukuka, Anayasaya aykırı, ve siyasidir. Dahiliye Vekili geliyor buraya teklif Anayasaya yüzde 100 uygundur diyor. Ben de diyorum ki yüzde 100 Anayasaya mugayirdir. Ve diyoruz ki; bu hareket Anayasaya yüzde yüz mugayirdir. Çünkü mesele hukuki olmaktan ziyade politiktir. hukuki ve zaruri değildir, ve Anayasaya da mugayir ve muhalif olduğuna göre mesele doğrudan doğruya politiktir. Anayasa, garp memleketle-

rinde olduğu gibi demokratik rejim tekâmül etmiş memleketlerde iktidara tanınan tek hak seçimleri tacil etmektir. Yoksa tehir etmek değildir. Bu memleketlerde seçimleri tehir etmenin sebebi politik de olsa iktidarın buna yetkisi yoktur.

Onun için iktidar bize bütün vuzuhiyle hukuki delillerini getirip ispat etsin ve izahta bulunsunlar biz de tatmin olunursak kendilerine iştirak etmekten çekinmeyiz. Buyurun izah edin. Biz de hukuki görüşlerimizi belirtelim, buyurun izah edin?

HAMDİ SANCAR (Denizli) — Çok muhterem arkadaşlarım, teklif sahibi arkadaşlarımdan Abdülkadir Eryurdun noktai nazarına bitabi ben de iştirak ediyorum. Bu itibarla müzakereye başladıktan sonra ileriye sürülen bu noktai nazara iltihakımız babında ben bir şey söylemeyeceğim. Yalnız iki sebepten dolayı söz almayı lüzumlu hissediyorum.

Birincisi, olanca hızı ile alevlenmiş bulunan Anayasa meselesi hakkındaki görüşümü arz etmek, ikincisi de, yaş ehliyeti meselesinde 39 arkadaşımın birlikte ileriye sürdüğümüz fikirlerin hangi menbalardan, hangi esaslardan mülahem olduğunu anlatmak suretiyle her hangi bir şekilde sui tefehhüme veyahut sui zanna meydan vermemek mülahazasıdır.

Muhterem arkadaşlarım, birinci mevzuda şu Anayasa meselesi olan yaş meselesinde muhterem muhalefet mensubu arkadaşlarımla belki tetkika imkân bulamadıkları veyahut tetkik etmişlerse de tegafülde buldukları bir noktaya işaret etmek için bize hem vazife ve hem de mecburiyet tahmil etmiş bulunmaktadırlar.

Muhterem arkadaşlar, biz bu teklifimizle gençliği reyden mahrum etmek gibi Demokrat Partinin tek ferdine varınca kadar hiç kimsenin aklından geçirmeyeceği bir hisse kapılmış değiliz.

Tesis olarak Anayasaya muhalefetten bahsettiler, bu mevzu sadece Anayasanın ruhuna aykırı bir yol tutmamış olmak için tercih olunmuştur. Burada ortaya konan mevzu ilerde tekrar ele alınabilecek bir mevzu olması itibarıyla şurada mücerret belediye seçimlerinde ele alınmaması noktai nazarına iştirak ettik. Şöylece arz edeyim ki, 1929 senesinde Belediye Kanunu tadilatı yapılırken, o tarihte mer'i bulunan Anayasanın 10 neu maddesinde umumi se-

çim yaşı, seçim ehliyeti 18 olduğu için, bu esbaba binaen, Belediye Kanununda da 18 yaş kabul edilmiş idi.

Ahiren 1932 senesinde Anayasa değiştirildiği halde, aynı esbaba müsteniden Belediye Kanununun 23 neu maddesinde kabul edilen yaş, Abdülkadir Eryurt arkadaşımızın da anlattığı gibi, yerinde olduğu gibi kalmıştır.

Diğer taraftan muhterem muhalefetin iktidarda bulunduğu sıralarda tedvin ve tanzim edilen Milletvekilleri Seçimi Kanununun tedvininde esas tutulan ilmi heyet raporunda, Anayasanın 23 neu maddesinde yaş ehliyeti, umumi bir hüküm mahiyetinde kabul edildiği noktai nazarına dayanarak bu fikri ileri sürmüştük. Bizim bu teşebbüsümüzün Anayasa ile olan alâkasını hiçbir suretle hatır ve hayale getirmiyorlar da bu defa tehir mevzuunda muhterem arkadaşlarım, Anayasa mevzuunu tamamen bir mütehassıs edası ile ileri sürmüş bulunuyorlar.

Netice olarak şunu arz etmek isterim ki; bizim teklifimizin ne gençlerin rey hakkı ile ne de iddia ettikleri gibi Anayasaya muhalefetle asla bir alâkası yoktur. Belki samimî bir şekilde Anayasayı hususi kanunlarımızla ahenkli kılmak endişesinden mülahemdir. Buna rağmen yapılan teklife iştirak ediyoruz.

REİS — Muammer Alakant, buyurun.

Y. MUAMMER ALAKANT (Manisa) — Muhterem arkadaşlar, vâkı konuşmamda şahsiyat namına tek bir kelime söylemedim, tek bir isim zikretmedim. Böyle olduğu halde bu defa Halk Partisi Meclis Grubu Başkanvekili olan zat benim şahsiyat yaptığımdan bahsetti. Vaktiyle benim Halk Partisinin bir mebusu olduğumu ileri sürerek kendileri şahsiyat vâdisine girmiş oldular.

Bu devrede moda oldu, Sayın Adnan Menderes'e Grup Başkanvekili veya bir arkadaşı yerlerinden veya kürsüden ima ederler : «Vaktiyle sen de Halk Partisi milletvekili idin.» Nâçiz arkadaşınız vaktiyle Halk Partisi milletvekili idi. Vaktiyle bu memlekette bir tek parti vardı.

REİS — Muammer Bey, mevzu dâhilinde konuşun.

Y. MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Mevzuun içindeyim.

REİS — Belediye seçimlerinin geri kalmasına dair Sırrı Atalay cevap verdi. Mevzuumuz belediye seçimlerinin geri kalması meselesidir.

Y. MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Onun üzerindiyim.

Şimdi arkadaşlar, vaktiyle bu memlekette tek parti varken memlekette hizmet yapmak isteyen bir münevver bu şartlar içerisinde kendi vazifesini yapmak hissine düşmüş ve bu parti içerisinde yer almış olabilir. Fakat vaktaki 1945 yılı geldi, bu memlekette artık Anayasa hükümlerinin tesis edilmesi lüzumu hâsıl olduğuna inanan ve o Halk Partisi içerisinde bulunan 4 muhterem zat Anayasa haklarının ve hürriyetlerinin korunması lâzımdır diye millî mücadeleye atıldılar. Şimdi, bu büyük millî mücadele içerisinde şerefli başarılar göstermiş olan arkadaşlarımıza ikide birde kalkıp ta onlar da vaktiyle Halk Partisinin içinde idiler demenin bir fikrin müdafaasında zerre kadar hazisi ehemmiyet olmadığını kabul buyurursunuz.

Arkadaşlar bu memlekette iki büyük mücadele olmuştur.

REİS — İhtar ediyorum, Lûtfen mevzu içerisinde giriniz, rica ederim.

Y. MUAMMER ALAKANT (Devamla) — İçindeyim. İki mücadele olmuştur. Bunların birincisi İstiklâl Mücadelesidir. İkincisi ise İstiklâl mücadelesi kadar muhterem olan hürriyet mücadelesidir.

REİS — İkinci ihtar yapıyorum. Bu mevzuda sözünüzü keseceğim. Mevzumuz belediye seçimlerinin geri bırakılmasıdır.

Y. MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Sözlerim Sırrı Beyin sözlerine cevap mahiyetinde midir? (Evet sesleri) öyleyse...

REİS — Mevzu dışı kalmakta devam ederseniz sözünüzü keseceğim.

Y. MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Siz sözümü kesemezsiniz. Beni sadede dâvet edersiniz. Bu mevzuda konuşmakta ısrar ederseniz Meclise müracaat edersiniz. Meclis konuşma sadet içindedir derse hatip sözüne devam eder. Binaenaleyh...

REİS — Tüzük hükmü bu şekilde değildir.

Y. MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Bu şekildedir, lûtfen okuyun.

REİS — Rica ederim karşılıklı münakaşa etmiyoruz.

Y. MUAMMER ALAKANT (Devamla) — İki defa...

REİS — Rica ederim, müsaade buyurun, iki defa ihtar rağmen bu mevzuda arkadaşlarımız konuşmakta ısrar etmektedir. Bu meselede tekrar konuşabilmesi için reylerinize başvuruyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Buyurun, Muhterem Meclis kararı ile.

Y. MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Şimdi, muhterem arkadaşlar; mutemadiyen Halk Partisi karşımıza gelmektedir ve bize Anayasa hükümlerini ihlâl ettiniz demektedir. Demokrat Parti, Anayasa hükümlerini tatbik etmekle şeref duyan bir partidir. D. P. Meclis Grubu, D. P. umdelerine sadık olarak, daima millî hâkimiyeti en büyük bir gaye ittihaz eden bir grup olarak çalışmaktadır diyoruz. Şimdi, bütün mazide Anayasa hükümlerini bir tarafa koymuş olan onun dışına çıkan Halk Partisi bugün memlekette millî hâkimiyetin bayraktarlığını ele almak istemektedir. Halbuki bu, Demokrat Partiye nasip olmuş bir mazhariyettir. Nasıl İstiklâl Mücadelesi bizim babalarımıza nasip olmuşsa millî hâkimiyetin mücadelesi şerefi de D. P. ye nasip olmuştur. Allah bir kere daha bu memlekete İstiklâl Mücadelesi mecburiyetini göstermesin. (Âmin sesleri) Allah bundan sonra hiçbirimize, bizim ağabeylerimize, babalarımıza nasip olan İstiklâl Mücadelesi gibi bir şeref uğruna mücadele zaruretini tahmil etmesin. Yine Allah bundan sonra bu memleketin diktatör partileri ve millî şefleri meydana getiren haller karşısında bırakıp da millî hâkimiyeti temin ve tesis uğrunda tekrar mücadele mecburiyetinde de bırakmasın. Allah bu millete tekrar o günleri göstermesin! (Soldan, âmin sesleri, alkışlar)

REİS — Cemal Kıpçak.

CEMAL KIPÇAK (Zonguldak) — Muhterem arkadaşlar, demin muhalefet sözcüsünü dinlerken bir husus dikkatimi çektiği için söz almış bulunuyorum. Mesele şu :

Muhalefet sözcüsü evvelâ diyor ki, seçimlerin tarihini değiştirmek Anayasaya aykırıdır. Ondan sonra diyor ki, seçimlerin tarihi öne alınsaydı kabul edecek idik; tehiri Anayasaya aykırıdır.

Şimdi bu birbirini nakzeden noktai nazarlardan sonra diyor ki; bu hususta karar alınması politiktir.

Muhalefet sözcüsü evvele almayı kabul etmek gibi kendi kendine bir tarih değiştirmek teklifi ile gelmemiş olsaydı Anayasa mevzuu hakkındaki sözlerini ben düşünürdüm. Fakat görüyorum ki kendileri de tarihin öne alınmasını kabul eder mahiyette söz söylediler. Demek ki onlar da politik birtakım düşüncelerle söz söylüyorlar. Onun için vaziyeti politik olarak kabul ettiklerine göre daha mantıklı sebepler dermeyan etmeleri lâzımdı. Alakant arkadaşımızın dediği gibi; Anyasa kelimesini her mevzuda ileri sürerek onun arkasında politik mülâhazaları saklamasınlar. Sözlerim bundan ibaret tir.

REİS — Nuri Özsan.

MUVAKKAT ENCÜMEN REİSİ NURİ ÖZSAN (Muğla) — Muhterem arkadaşlar; konuşulmakta olan kanun teklifi üç esaslı noktayı ihtiva etmektedir. Bunlardan biri, seçimlerin tehiri, ikincisi, meclisi umumi seçimleriyle tevhidî, üçüncüsü, yaş ehliyetinin 18 den 22 ye çıkarılması.

Muhalefetin seçimlerin tehirine sureti katiyede itiraz etmeden bunun Anayasaya muhalefetini iddia etmektedir. Halbuki biz komisyon olarak seçimlerin tehirinin Anayasaya muhalif olduğu değil, bilâkis tehir edilmemesinin antidemokratik ve Anayasaya muhalif bulunduğu kanaatindeyiz. Arkadaşlar seçimleri en gayrimüsaait zamanda yapmak suretiyle birçok vatandaşların seçim hakkının ihlâl edilmiş olması antidemokratiktir. Haziran ayının da, bilhassa haziranın sonlarına doğru birçok kasabalar hele Cenuba doğru sıcak iklimli kasabaların boşaldığını herkes bilir. Ankarada dahi gazete kâğıtlarıyla pencereleri kapanmış evleri, tenha sokakları görmek, seçmen vatandaşlardan pek çoğunun başka yerlere gitmiş bulduklarını anlamağa kâfi gelir. Şu itibarla geniş nispette vatandaş kitlesinin seçimlere iltihak edebilmesi için en müsaait zaman olan yayla ve sayfiye zamanının dışında sonbaharda yapılmasında büyük bir isabet olacağı kanaatindeyiz.

Bunun sebeplerinin politik olduğu iddialarına gelince; birkaç ay teehhürün nasıl bir mülâhaza ile politik olduğunu ileri sürüyorlar? Bunu kestirmek mümkün değildir. Arkadaşlar her seçim arifesinde her nedense Halk Partisi birtakım vehimlere kapılır ve seçimlerin hepsini kazanıverecekmiş zanneder. Her seçim arifesin-

de Halk Partisinde bu ruh haleti müşahe- de edilmiştir. Tehirin politik neticeleri muhak- kak ki Halk Partisinin lehine olacaktır. Çünkü her nasılsa ellerinde bulundurdukları birkaç belediyede birkaç ay daha fazla hizmet etmek imkânını elde etmiş olacaklardır.

Diğer mevzua gelince; Âtîf Benderlioğlu ar- kadaşımız yaş ehliyetinin 18 de kalmasında ısr- rar ettiler. Belediye seçimleriyle meclisi umumi seçimlerinin bir arada yapılmayıp ayrı ayrı za- manlarda yapılmasını teklif ettiler. Yaş mese- lesi, daha etraflı tetkikatı icabettirir bir mev- zudur. Bînaenaleyh Belediye Kanununun yapıldığı sırada bu iş mülâhaza edilebilir. Bu yaş üzerinde komisyonea büyük bir ısrarımız yok- tur. Gerek yaş ve gerekse tevhidedilmemesi tek- lifine komisyon olarak iştirak edebiliriz.

REİS — Cemil Mengü.

MEHMET CEMİL BENGÜ (Ordu) — Ben- deniz bilhassa sayın muhalefet sözcüsünün be- lediye seçimlerinin tehirinin Anayasanın 13 ncü maddesine aykırı olacağı yolundaki mütalâası hakkında bir noktaya temas için söz almış bu- lunuyorum. Gerçi Sayın Dahiliye Vekilimiz ve diğer arkadaşlarımız Anayasa bakımından her- hangi bir mugayeretin mevzuubahis olmadığını kâfi derecede aydınlatmış ve izah etmiş bulunu- yorlar. Fakat onlar da üzerinde durulan bu noktaya temas etmedikleri için bendeniz yüksek müsaadenizle bunu açıklamak lüzumunu hisse- diyorum.

Sırrı Atalay arkadaşımız buyuruyorlar ki, Belediye Seçimi Kanununda tehir hakkında hiçbir hüküm mevcut değildir. Bu kanunda meskût bulunan hususlarda Milletvekilleri Seçimi Kanununun kabili tatbik olduğu hükmünü, yani kıyas yoluyla bu kanuna atîf yapılacağını derpiş etmektedir.

Yine buyuruyorlar ki; Milletvekilleri Seçimi Kanunu da tehir hakkında hiçbir hükmü ihtiva etmemektedir. Tehir hakkında hüküm ihtiva eden yegane madde, Anayasanın 13 ncü madde- sidir, diyorlar. Böyle iddiada bulunarak bir ne- ticeyi çıkarıyorlar ve diyorlar ki, biz Belediye Seçimleri Kanununda bir hüküm mevcut olma- dığına ve Milletvekilleri Seçimi Kanununa da atîf yapılmakla beraber, bu kanunda da bir sa- rahat bulunmadığına nazaran, yegane sarahati ihtiva eden kanunun Anayasa olduğu ve Anaya- saya kadar gitmek mecburiyetinde kalındığı ve

fakat Anayasanın 13 nci maddesi şartları da mevcut olmadığından, belediye meclisi seçimlerinin tehirinin Anayasaya aykırı olduğunu kabul etmek lüzumu vardır, diyorlar.

Halbuki mesele böyle değildir, her hukukçu arkadaşım kabul ve takdir eder ki, hiçbir zaman kıyas bu kadar uzatılamaz. Kıyasın da bir hududu vardır ve nihayet atfın da o sarahat dâhilinde kullanılmak mecburiyeti vardır.

Evet Belediye Meclisi Seçimi Kanununda, Milletvekilleri Seçimi Kanununa bir atıf vardır. Fakat ondan ötesine atıf mevcut değildir ve eğer böyle, bir atıf hudutsuz olarak tevali ettirilirse belki nihayet iş Orman Kanununa kadar da dayanabilir. Yahut her hangi bir yerde başka bir husus bulabiliyorsak, bu hükümleri tevali ve temadi ettirmek suretiyle arzu ettiğimiz takdirde işi oraya kadar götürebiliriz. Bu itibarla bu kıyas noktası da hiçbir suretle hukukan muteber sayılabilecek bir kıymeti haiz bulunmamaktadır.

Bendeniz bunu arz etmekle iktifa ediyorum.

REİS — Efendim, müzakerelerin kifayeti hakkında takrirler vardır, okutup reyinize arz edeceğim.

Yüksek Reisliğe

Meclisi Âli tenevvür etmiş bulunmaktadır. Müzakerenin kifayetinın reye vaz'ını teklif ederim.

Kayseri Mebusu
Kâmil Gündes

Başkanlığa

Mesele tavazzuh etmiştir. Müzakerenin kifayetini reye koymanızı teklif ediyorum.

Bursa Mebusu
Muhlis Erdener

Yüksek Başkanlığa

Kanunun tümü üzerindeki konuşmalar kâfidir. Maddelere geçilmesi hususunun oya arzını saygı ile rica ederiz.

Diyarbakır Mebusu İzmir Mebusu
Ragıp Karaosmanoğlu Halûk Ökeren

REİS — Takrirleri reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Müzakerenin kifayeti ve maddelere geçilmesi kabul edilmiştir.

Efendim encümen mazbatasında teklifin müstaceliyetle görüşülmesi teklif edilmektedir, müstaceliyetle görüşülmesini reyinize arz edi-

yorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Müstaceliyetle müzakeresi kabul edilmiştir.

Belediye Kanununun 23, 24 ve ek 1 nci maddeleriyle 6437 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin değiştirilmesine dair Kanun

MADDE 1. — 1580 sayılı Belediye Kanununun 23 ve 24 nci maddeleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Madde 23. — Belediye seçimlerinde seçmen olabilmek için :

- Türk olmak,
- 22 yaşını bitirmiş olmak,
- Âmme hizmetlerinden menedilmiş bulunmamak,
- Mahecur olmamak,
- Yabancı devlet tabiiyeti iddiasında ve resmî hizmetinde bulunmamak,
- Belde hudutları dâhilinde yerleşmiş veya bu maksatla altı aydan beri oturmuş olmak lâzımdır.

Silâh altında bulunan erler, jandarmalar, subaylar, polisler, askerî memurlar, askerî hâkimler ve askerî okullar öğrencileri belediye seçimlerinde rey kullanamazlar.

Madde 24. — Belediye Meclisine âza seçilebilmek için :

- 23 nci maddenin a, c, d, e ve f bentlerinde yazılı şartları haiz olmak,
- 25 yaşını bitirmiş olmak;
- Türkçe okur yazar olmak;
- Müebbet veya muvakkat ağır hapis, beş seneden fazla hapis veya müebbet sürgün cezalarından biri ile hüküm giymiş olmamak;
- Hırsızlık, sahtecilik, dolandırıcılık, emniyeti suiistimal ve hileli iflâs suçlarından biri ile hükümlü olmamak;
- Belediyeye ait bir işin mukavili, mütaahhidi veya bunların kefil ve şeriki ve yahut bu cihetlerden borçlu bulunmamak;

Lâzımdır.

Silâh altında bulunan erler, jandarmalar, subaylar, polisler, askerî memurlar, askerî hâkimler ve askerî okullar öğrencileri belediye meclisine âza seçilemezler. (Manevra veya talim maksadiyle yedek subayların silâh altına alınmaları müstesnadır.)

ÂTIF BENDERLİOĞLU (Ankara) — Efendim, demin kanunun tümü üzerindeki mâruza-

tım sırasında arz ettiğim gibi, 23 ve 24 ncü maddeler yaş meselesi üzerinde olup, eski rejimi değiştirmektedir, 18 olan yaş haddini 22 ye çıkarmaktadır. Bu itibarla bu iki maddenin tadili hakkında arkadaşlarımızın getirmiş olduğu teklifin reddini ve eski yaş haddinin ipkasını arz ve teklif ediyorum ve bu hususta bir önerge takdim ediyorum, kabulünü rica ederim.

REİS — Kanunun başlığının değiştirilmesi üzerinde bir teklif vardır, okutacağım.

ÂTIF BENDERLİOĞLU (Ankara) — Efendim mâruzatım usul hakkında olacaktır.

Bendeniz kanun teklifinin tümü üzerinde konuşurken maddeler hakkındaki tadil tekliflerini üst üste koyarak sırasında okunmaları rica- siyle Riyaset makamına takdim etmişim.

Takdir buyurursunuz ki, arkadaşlarımızın getirdikleri teklif madde madde müzakere edilip bütün tadiller kabul edildikten ve kanunun umumi şekli meydana çıktıktan sonra kanun başlığının oya konması lâzımdır. Bu itibarla evvelâ maddelerin tadiline dair olan takrirlerin en sonra da kanun başlığının tadiline dair takririn reye konmasını rica ediyorum.

Yüksek Riyasete

Şifahen arz ettiğim vechile tadil teklifinin 23 ve 24 ncü maddelere ait kısmının reddini arz ve teklif ederim.

Ankara Mebusu
Âtîf Benderlioğlu

REİS — Efendim; okunan takrir, 1580 sayılı Belediye Kanununun 23 ve 24 ncü maddelerinin tadilini mutazammın encümenin okunan birinci maddesinin reddine dairdir. Bu takrir hakkında encümenin bir mütalâası var mı?

MUVAKKAT ENCÜMEN REİSİ NURİ ÖZSAN (Muğla) — İltihak ediyoruz efendim.

REİS — O halde takriri reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiş ve birinci madde ile tadilleri reddedilmiştir.

Şimdi reddedilmiş bulunan birinci madde yerine ikame edilmek üzere verilmiş bir teklif vardır okutuyorum.

Yüksek Reisliğe

Mucip sebeplerini şifahen beyan ettiğim üzere aşağıda yazılı metnin kanuna birinci

madde olarak konulmasını arz ve teklif ederim.

Ankara Mebusu
Âtîf Benderlioğlu

Madde 1. — 1580 sayılı Belediye Kanununa 5669 sayılı Kanunun 1 nci maddesiyle eklenip 6437 sayılı Kanunla tadil edilen ek 1 nci madde aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Ek madde 1. — Belediye meclislerinin seçimi her dört senede bir Kasım ayının ikinci pazarına rastlayan günde yapılır.

5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanununa göre kurulacak olan ilçe seçim kurulları belediye meclisleri seçimini yaptırmak ve seçim işlemlerini tanzim ve idare etmekle vazifelidir.

Belediye meclisinin dönem sonundan önce her hangi bir sebeple inhilâli veya belediye meclisi üye sayısının yedeklerin de getirilmesinden sonra mürettep üye adedinin yarisına düşmesi halinde belediye başkanı keyfiyeti derhal mahallin ilçe seçim kurulu başkanlığına haber vermeye mecburdur. Bu haber üzerine ilgili ilçe seçim kurulu oy verme gününü en az bir ay evvelinden belirtir ve ilân eder.

REİS — Komisyon iltihak ediyor mu?

ENCÜMEN REİSİ NURİ ÖZSAN (Muğla) — Evet efendim.

REİS — Bu maddenin, kaldırılmış olan birinci maddenin yerine ikame edilmesine komisyon da iltihak ediyor. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 2. — 6437 sayılı Kanunun muvakkat maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

MUVAKKAT MADDE — Mevcut belediye meclislerinin kanuni süresi 1955 yılının Eylül ayı sonuna kadar devam eder.

REİS — Bu madde hakkında tadil takriri vardır, okutuyorum :

Yüksek Riyasete

Mucip sebeplerini şifahen beyan ettiğim üzere aşağıda yazılı metnin kanuna ikinci madde olarak konulmasını arz ve teklif ederim.

Ankara Mebusu
Âtîf Benderlioğlu

Madde 2. — 6437 sayılı Kanunun muvakkat maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Muvakkat madde — Mevcut belediye mecl-

lislerinin kanuni süresi 16 Kasım 1955 tarihine kadar devam eder.

REİS — Encümen iltihak ediyor mu

MUVAKKAT ENCÜMEN REİSİ NURİ ÖZSAN (Muğla) — Ediyoruz.

REİS — İkinci madde olarak bu takrirden yazılı bulunduğu şekilde teklif olunan metni reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler.. Kabul etmeyenler... Kabul edilmiş ve ikinci madde olarak tedvin edilmiştir.

MADDE 3. — Bu kanun neşri tarihinden itibaren meryete grer.

REİS — Maddeyi kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 4. — Bu kanun hükümlerini İcra Vekilleri Heyeti yürütür.

REİS — Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi kanunun başlığı hakkındaki tadil takririni okuyoruz.

Yüksek Riyasete

6436 sayılı Kanunun tadiline ait teklif başlığının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Ankara Mebusu
Âtîf Benderlioğlu

Kanun başlığına ait tadil teklifim :

Belediye Kanununa Bâzı Maddeler Eklenmesi ve bu Kanunun Bâzı Maddelerinin Kaldırılması hakkındaki 5669 sayılı Kanunu tadil eden 6437 sayılı Kanunun değiştirilmesine dair Kanun.

REİS — Kanun başlığının tadiline dair olan bu takriri reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Kanunun heyeti umumiyesini reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kanun kabul edilmiştir.

2. — *Bira, tâbi köpüren şarap ve viskinin İstihlâk Vergisine tâbi tutulması hakkında kanun lâyihası ve Gümrük ve İnhisarlar, Maliye ve Bütçe encümenleri mazabataları (1/222) (1)*

REİS — Gümrük ve Tekel Vekili buyurun.

(1) Birinci müzakeresi 70 ve 72 nci İnikat zaptındadır.

GÜMRÜK VE TEKEL VEKİLİ EMİN KALAFAT (Çanakkale) — Muhterem arkadaşlar; Pazartesi günü lütfedip müzakere buyurduğunuz beş kanun lâyihasından dördü kabul, biri encümene havale edilmiş olduğu için ikinci müzakeresi geri kalmıştı. Bu gün lütfedip kabul eder-seniz ikinci müzakeresini yapalım.

REİS — Bu hususta bir de takrir var, okuyoruz :

Yükse Reisliğe

Ruznamenin ikinci müzakeresi yapılacak maddeleri arasında bulunan (Bira, tabii köpüren şarap ve viskinin İstihlâk Vergisine tâbi tutulması hakkındaki kanun lâyihasının), şifahen arz ettiğim veçhile, diğer işlere takdimen ikinci müzakeresinin yapılmasını arz ve teklif ederim.

Gümrük ve İnhisarlar Vekili
Emin Kalafat

REİS — Takriri reylerize arz ediyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bira, Tabii Köpüren Şarap ve Viskinin İstihlâk Vergisine Tâbi Tutulması hakkında Kanun

MADDE 1. — Bira, tabii köpüren şarap ve viskinin memleket dâhilinde imal ve teslimi, haricden ithali İstihlâk Vergisine tâbidir.

Bu kanundaki teslim tâbiri 3843 sayılı Muamele Vergisi Kanununun 5 ve 6 nci maddelerindeki teslim mefhumuna tekabül eder.

REİS — Tadilname yoktur. Maddeyi reylerinize arz ediyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 2. — a) Bu kanunla İstihlâk Vergisine tâbi tutulan içkilerin yabancı memlekete ihraç olunanlarından, Muamele Vergisi Kanununun ihracat muaflığı ile ilgili hükümleri dairesinde İstihlâk Vergisi alınmaz.

b) Gümrük Kanunu veya sair kanunlarla Gümrük Vergisinden muaf olarak memlekete ithal olunan bira, tabii köpüren şarap ve viskinden İstihlâk Vergisi alınmaz.

REİS — Madde hakkında tadil teklifi yok. Maddeyi reylerinize arz ediyorum, kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Verginin matrahı vergiye tâbi içkilerin litre olarak miktarıdır.

REİS — Maddeyi reylerinize arz ediyorum,

Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 4. — Vergi miktarı tabii köpüren şarap için litrede (15) lira, viski için litrede (30) lira ve bira için litrede (40) kurustur.

REİS — Maddeyi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 5. — Bu kanunun mevzuuna giren maddeleri imal veya ithal edenler İstihlâk Vergisini ödemekle mükelleftirler. Muamele ve satış şartları bu mükellefiyeti değiştirmez.

REİS — Madde hakkında tadil teklifi yok. Maddeyi reylerinize arz ediyorum, kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 6. — Dahilî imalâta ait İstihlâk Vergisi imalin yapıldığı yer vergi dairesince, ithalde alınacak İstihlâk Vergisi ise ithalin yapıldığı gümrük dairesince tarh ve tahakkuk ettirilerek tahsil olunur.

REİS — Madde hakkında tadil teklifi yok. Maddeyi reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 7. — Dahilî imalâta ait İstihlâk Vergisinin tarh, tahakkuk ve tahsili hakkında, verginin litre üzerinden alınan bir İstihlâk Vergisi olduğu nazara alınmak suretiyle, 3843 sayılı Muamele Vergisi Kanunu hükümleri tatbik olunur.

İthal edilecek maddelere ait İstihlâk Vergisi Gümrük Vergisi ile birlikte aynı usule göre gümrük idarelerince tarh ve tahakkuk ettirilerek tahsil olunur.

REİS — Maddeyi reylerinize arz ediyorum, Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 8. — Bira, tabii köpüren şarap ve viskinin dâhilde imal ve teslimi ve ithali Muamele Vergisinden müstesnadır.

REİS — Maddeyi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 9. — 5823 sayılı Kanunla bira, tabii köpüren şarap ve viskiden alınmakta olan Millî Müdafaa Vergisi ve 4250 sayılı Kanunla tabii köpüren şaraptan alınmakta olan Hususi İstihlâk Vergisi kaldırılmıştır.

REİS — Madde hakkında tadil teklifi yok. Maddeyi reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MUVAKKAT MADDE — Bu kanunun meriyete girdiği tarihte İnhisar İdaresinin elindeki viski ve tabii köpüren şaraplar kârlı maliyetlerine, bu kanun gereğince alınacak İstihlâk Vergileri ilâve edilmek suretiyle bulunacak fiyat üzerinden satılır ve vergileri İnhisar gelirlerinin tâbi bulunduğu usul dairesinde hazineye intikal ettirilir.

REİS — Madde hakkında tadil teklifi yok. Maddeyi reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 10. — Bu kanun neşri tarihinde meriyete girer.

REİS — Maddeyi reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 11. — Bu kanun hükümlerini icra-ya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

REİS — Maddeyi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Heyeti umumiyesini açık reyeye koyuyorum.

3. — *Gayrimenkul Kiraları hakkında kanun lâyihası ile Ankara Mebusu Talât Vasfi Öz'ün, meslekten gayri işlerde kullanılan gayrimenkullerin kiralanmasına, İstanbul Mebusu Fıruzan Tekil ve Celâl Türkgeldi'nin, Millî Kuruma Kanununun tadili hakkındaki 6084 sayılı Kanunun değiştirilmesine, Sinob Mebusu Server Somuncuoğlu'nun, bina kiralarına, Trabzon Mebusu Emrullah Nutku'nun, Millî Kuruma Kanununun 6084 sayılı Kanunla değiştirilen 30 ncu maddesinin tadiline dair kanun teklifleri ve Muvakkat Encümen mazbatası (1/153, 2/6,26,33,35)*

REİS — Müzakerelere devam ediyoruz.

M. HALÛK TİMURTAŞ (Balıkesir) — Muhterem arkadaşlar, bugün üçüncü celsedir ki kira mevzuu üzerinde görüşmekteyiz. Bundan evvelki görüşmede, hatırlarsınız, bendeniz huzurunuzu rahatsız ederek kifayeti müzakere teklifinin aleyhinde konuşmuş ve bu hususta daha geniş bir şekilde konuşabilmek imkânını temin etmek üzere izin dilemiştim.

Önce bu mevzuun sosyal cephesi üzerinde müsaadenizle birkaç söz söylemek isterim.

Kira meselesi her şeyden evvel mesken meselesinin bir parçası addedilebilir. Şu halde bütün genişliği ile mesken dâvasının diğer birçok memleketlerde olduğu gibi bizim memleketimiz-

de de bir mesken politikasına bağlanmış olması icabederdi. Filhakika mesken politikası mevzuunda kanuni ve idari birçok tedbirler almamıştır. Fakat bunu bütün genişliği ile bir sisteme bağlamış bulunsaydık bugün huzuruza gelmiş bulunan kira kanunu için belki de bir ihtiyaç kalmamış bulunacaktı kanaatindeyim.

Bunun ne kadar mühim bir iş olduğunu belirtirten birkaç cümleyi, Birleşmiş Milletler neşriyatının kira mevzuunda etüd yaptırmış bulunan Ekonomik ve Sosyal Konsey'inin neşriyatının bu mevzudaki bâzı şeylerini okuyacağım. Bu etüdde denilmektedir ki :

(Umumiyetle mesken, Devletin haklı olarak müdahale edeceği bir saha olarak kabul edilmektedir. Sosyal ihtiyaçların tatmin edilmesini önliyen kronik veya sık sık vukubulan mesken kıtlığı ve inşaat maliyetinin yüksekliği, ne için devletin mesken inşasını teşvik etmesi lâzımgeldiğini ve halkın en fakir sınıflarının ödiyebilecekleri fiyatlar veya kiralalar vasıtasıyla mesken sağlamanın lüzumunu izah etmektedir.)

Şimdi mesken mevzuunda diğer memleketlerdeki tatbikatın aleyhine olarak memleketimizde bu mevzu daha ziyade hususi teşebbüsün elinde olagelmıştır, denilebilir.

Filhakika bilhassa dar gelirli vatandaşlarımıza devlet tarafından zaman, zaman mesken tedariki mevzuunda yapılmış teşebbüsler vardır. Fakat bunların hepsi daha şâmil bir sistem halinde yapılamamıştır. Bugünkü kira mevzuunda bütün sıkıntılar bilhassa gelirlerinde bir gelişme olmıyan vatandaşlar topluluğunda kendini göstermektedir.

Kira mevzuunda, bildiğiniz gibi, iki tasarı düşünülmüştür. Birisi, Muvakkat Encümenin hazırlamış bulunduğu tasarı ki, bu, diğer arkadaşlarımızın teklif ettiği tasarılarından kısmen mülhem olmak üzere kiralaları dondurma prensibini esas ittihaz etmiştir. Diğer tasarılar meyanında, bilhassa iyi bir etüd eseri olan hükümet tasarısı Muvakkat Encümence iltifata lâyık görülmemiş ve onun ileri sürdüğü tahdit prensibi de iltifat görmemiş bulunmaktadır. Şimdi, arkadaşlar prensip mevzuunda serbeslik ve dondurma, tahdit sisteminden ziyade bence tahdit ve dondurma arasında bir tefrik yapmanın daha münasip olacağı kanaatindeyim. Filhakika hükümet tasarısında serbest bırakılma-

si istikametinde bir muvakkat devre geçirilmesi derpiş edilmektedir. Bu devre içinde her iki tarafın yani kiracı ve mal sahipleri aralarında anlaşma olmadığı takdirde yani ihtilâf zihurunda bu ihtilâfın mahkeme marifetiyle halledilmesi mevzuubahistir. Halbuki Muvakkat Komisyonun getirmiş olduğu tasarıda iki tarafın anlaşması mevzuubahis edilmeksizin sadece muayyen bâzı devirlerde karşılamak üzere kiralaların dondurulması ileri sürülmektedir. Şimdi arkadaşlar, kiralaların dondurulması ile doğacak müşkülün bir anda halledilmesi mümkün gibi görünüyorsa da netice şu olacaktır: Kiralar dondurulduğu takdirde mesken kıtlığı acaba durdurulabilecek midir? Bilâkis. Kiraların dondurulması mesken kıtlığının devamına mâni olacak bir tedbir değildir. Zira, işin aslını düşünecek olursak mesken işini devlet eline almamıştır, hususi teşebbüsün elindedir. Hususi teşebbüs de inşaata devam edebilmek için elbette ki, kendisi için müsait bir durum görmelidir. Asıl mâni olmak isteyeceğimiz husus, hükümet esbabı mucibesinde de belirtildiği veçhile, bina sahiplerinin fahiş bir kazancı varsa bu fahiş kazancı önlemektir. Yoksa her hangi bir vatandaşın gelirini azaltmak cihetine gitmek doğru olmaz kanaatindeyim.

Şimdi, eğer hükümetin getirmiş olduğu tasarı esas alınacak olursa bir taraftan, demin de üzerinde durduğum gibi, hükümet bir mesken politikasını ele alır ve dar gelirli vatandaşlarımıza mesken temin etmek politikasını bir plâna bağlarsa, bir taraftan da bu tasarı getirildiği şekilde bir intikal devresi geçirmek imkân dahiline girerse mesken dâvası daha müspet bir şekilde hal yoluna girer kanaatindeyim. Esasen mesken dâvasını kısa bir müddet içinde halletmek imkânları her bakımdan mevcuttur. Garp memleketlerinde bu hususta yapılan şeyleri nazarı itibara alırsak Almanya'da 400, Holânda da 300 bin meskenin yapıp dar gelirli vatandaşlara tevzii karşısında bizim yurdumuzda da hiç olmazsa senede 30 - 40 bin mesken yapıp tevzi etmek de her zaman için hükümetin elindedir. Hükümet bir taraftan buna gider ve diğer taraftan da intikal devresi atlatılır kanaatindeyim. Mevzuubahis komisyon tasarısının kabulü takdirinde birçok vatandaşlarımız dâvalarını mahkemelere intikal ettireceklerdir.

Muvakkat Eneümen, meselâ 1947 den bu tarafa yapılmış bulunan ve Millî Koruma Kanununa tâbi olmıyan evlerde oturanlarla yani kiracılarla mal sahipleri arasında vukua gelen ihtilâfların ne kadarının bir dâva mevzuu olarak mahkemelere intikal ettiğini ve bunların ne kadarının büyük ve ne kadarının küçük ihtilâflar mahiyetinde bulunduğunu tesbit etmiş olsalardı şimdi daha müspet bir fikre sahip olabilirdik. Fakat ben zannetmiyorum ki, 1947 den bu tarafa büyük rakamlarla gösterilecek ihtilâflar bulunsun.

Ihtilâf vukuunda mahkemeye müracaatı kiracıya mı, mal sahibine mi yükleyelim, diye bir sual hatıra gelebilir. İkinci şık da maddenin tadili suretiyle şu şekilde halledilebilir : Meselâ aralarında anlaşma olmadığı takdirde mal sahibine bu ihtilâfın mucip sebeplerini ispat mecburiyeti tahmil edilebilir.

Arkadaşlar, fazla vaktinizi alamıyorum. Bu itibarla müsaadenizle sözlerimi hulâsa edeyim : Kanaatimce hükümet tasarısını müzakereye esas alarak onun üzerinde bir karara varırsak daha müsmir bir yolda yürümüş oluruz. Diğer taraftan, hükümetin de daha şâmil bir mesken politikası takibetmesi ve bilhassa dar gelirli vatandaşlarla işçilerin mesken sahibi olması için daha tatmin edici bir politika takibetmesi lâzımdır kanaatindeyim. Malî bakımdan imkânlar vardır. Meselâ Emekli Sandığı ve İşçi Sigortalarının dar gelirli kimselerin kendilerinden kesilen paralarıyla yine kendilerine pekâlâ mesken yapılabilir. Bu suretle memur ve işçilerin mesken dâvasının halli yoluna gitmekle bu dâvayı yürütmek kabil olur. Finansman bakımından bu iki müessese birçok malî kaynaklara sahiptir.

Hepinizi hürmetle selâmlarım.

REİS — Rüneddin Nasuhioğlu, İhsan Gülez.

İHSAN GÜLEZ (Bolu) — Muhterem arkadaşlar, Millî Korunma Kanununun tadili hususunda ister serbestî prensibini kabul edelim, ister tahdit koyalım, ister kiralara bir miktar zam yapalım ne yaparsak yapalım, muayyen bir zümrenin hususi, istisnai durumu ihmal edemeyiz. Bu zümre gelirleri gayet mahdut olan memurlar zümresidir, işçiler zümresidir. Bendeniz bir takrir verdim. Millî Korunma Kanunu ne şekilde tadil edilirse edilsin, bu tadilin muayyen bir müddet bu zümreye tesiri, inikâsı olmaması mahiyetindedir. Yani serbest bırakılsın veya zam

yapılsın, bir sene müddetle memurlar hakkında halihazır rejim devam etsin. Bunu şu maksatla yaptım : Memurun geliri mahduttur. Kendisini âni kanun tahavvüllerine kolay kolay intıbak ettiremez. Ettiremeyince nahos hareketlere, gayrimişru yollara tevessüle kalkacak, bu ise şimdiye kadar Demokrat Parti idaresinde şaibesiz, temiz çalışan memurları şüphe altında bırakacak yollara götürebilir.

Tekrar ve hulâsaten arz ediyorum, bu kanun muayyen müddet memurlara müessir olmasın. (Gerçi Rükneddin Nasuhioğlu arkadaşımız bir teklifte bulunmuş aynı teklifi daha geniş ve müddeti de iki sene olarak tevsî etmiştir. Bendeniz ona da taraftarım. Yeter ki, memurları bu kanunun tesirinden kurtaralım arkadaşlar.

REİS — Hidayet Aydın, buyurun.

HİDAYET AYDINER (Konya) — Muhterem arkadaşlar, Muvakkat Komisyon o kadar cezrî hareket etmiştir ki, 5020 numaralı Kanunla memlekette yeni inşaatı teşvik için, 1947 senesinden sonraki inşaat için kabul edilen serbestî, makable şâmil olmak üzere, 1953 senesine raci olmak üzere ortadan kaldırılmıştır.

Geçen sene kabul ettiğiniz 6084 numaralı Kanunla, tahliye ve sair sebeplerle serbestî iktisabeden kiralari dahi otomatik zamma tâbi tutmak suretiyle 1939 kirasına irca etmek istemiştir. Bunun hukuk esaslarına münafi olduğunu evvelce izah etmiştim, şimdi ilâveten söyleyeceğim şudur; 1953 senesinde her iki tarafın rızasıyla her hangi bir artırma olmuş ise o mucir aldığı kiranın % 20 veya 30 nispetinde Gelir Vergisini devlete vermiştir.

Şimdi komisyon noktai nazarı kabul edilirse bu hususta asabiyet gösterilirse netice olarak vatandaşın mecurdan aldığı para, ki komisyonca fazla kira olarak kabul ediliyor, bizce meşru kiradır, makable şâmil olarak vatandaşın geri istenirse, ki muvakkat komisyon cebri iadeye tâbi tutmaktadır, o zaman mülk sahibi vatandaşın % 20, 30 nispetinde devlete verdiği vergiyi de istirdat etmesi gibi bir vaziyet hâsıl olacaktır. Bu ise tamamen hukuk esaslarına aykırıdır.

Binaenaleyh arkadaşlarım, hükümet teklifinde de serbestî yoktur, hiçbir zaman vatandaşların haklarının ihlâl edilmesini istemiyoruz, hükümet teklifi de kiracı için kâfi derecede te-

minatlıdır, üç kişilik bir mütehasıs heyet teşkilini teklif etmekte, bu üç kişilik bilirkişi içinde kiracı, mal sahibi ve bir de bitaraf bir kimse bulunacaktır, bu ehli-vukufun takdir ettiği kirayı veren kiracı işgalindeki kısımdan tahliye ettirilmeyecektir.

Berveçhi peşin arz edeyim : Bir arkadaşımın işaret ettiği veçhile kiracının değil, mal sahibinin prensip olarak mahkemeye müracaat etmesini tadilen teklif ediyoruz. Ve bunun bu şekilde kabul buyurulacağına eminiz. Şu vaziyete göre, mal sahibinin fazla bir talebi olursa mahkeme huzurunda ve ehli-vukufun hakemliği tahtında bunu temin edecektir.

Emsal serbest kiranın takdirinde bir kıstas olmadığı ileri sürülüyor. Kıstas Hükümet teklifinde çok güzel izah edilmiş, ifratlar ortadan kaldırılmıştır. Hükümet teklifi, emsali kirayı tesbit ederken fevkalâde vaziyetler sebebiyle mecûra fazla kira teklif edilmesi, yanındaki gayrimenkullerin her hangi bir istisnai sebeple fazla kira ile tutulmuş olmasını tesbitte nazara almaz demektedir. Şu halde emsal kira mâkul bir kiradır, aşırı bir kira olmayacaktır.

Komisyon başkanı, biz bu formülü bulurken yeni bir usul ihdas etmemek için otomatik bir zam sistemi kabul ettik, dediler. Halbuki mahkemeye müracaat fevkalâde bir tarik değildir.

Her vatandaş kendi ihtilâfını evvel âhir bitaraf bir mahkemede hallettirir. İşte Hükümetin teklifi bitaraf bir mahkemede ihtilâfın halli teklifidir ve bu teklif mâkul, âdil ve normal bir usuldür.

Binaenaleyh Hükümet teklifi ezhercihet müreccah bir tekliftir. Muvakkat komisyon teklifi ise müktesep hakları ve tarafların rızasıyla yapılan akitleri ihlâl etmekte ve mal sahiplerinin devlet hazinesine muayyen nispetler dâhilinde Gelir Vergisi olarak verdiği parayı da mucirden istirdadı gibi bir haksızlığa mucip olması dolayısıyla hükümet teklifinin arz edeceğimiz tadillerle kabulünü arz ve rica ediyoruz.

REİS — Avni Yurdabayrak.

AVNİ YURDABAYRAK (Zonguldak) — Aziz arkadaşlarım; peşin söyleyeyim; Hükümet tasarısı kabul edildiği takdirde benim anlayışına göre on beş seneden beri devam eden beş altı milyon vatandaşın içindeki huzursuzluk yeni bir şekil altında yeni bir veçhe ile, kaba ta-

biriyile, mal sahibiyle kiracı arasında saç saça baş başa bir mücadele şeklini alacaktır. (Alkışlar)

Aziz arkadaşlarım; 1940 senesinden beri fevkalâde hallerin devam ettiği o günlerden buyana Millî Korunma Kanunu ismi altında tedvin edilen ve bu gibi ihtilâflara bir maddesi çare bulmaya çalışsan o kanunun ondan buyana dört defa tadiline rağmen sadra şifa verecek bir netice elde edilemediği, birçok vatandaşları tedirgin ettiği Yüksek Heyetinizin malûmu olduğu gibi 24 milyonun da malûmudur. Hükümet ve belediyeler tarafından birçok şeyi havaici zaruriedir diye fiatları tesbit edilir. Şöyle, böyle tatbik edilsin, edilmesin; kâr hadleri tesbit edilirken, başka bakımdan, bir başka gelir mevzuu teşkil eden ve icara verilen binaların kiralari da şu veya bu şekilde döndürsün veya bunlara bir kâr haddi tesbit edilsin. Hüsünüyet sahibi mal sahipleri had tâyin edilmez, diyorlar. Anlamıyorum arkadaşlar. Şöyle ki: Mal sahipleri bir araya gelip kendilerine bir avukat tutsalar idi; hükümetin getirdiği bu kanun tasarısından daha mükemmel bir tasarı elde edemezlerdi her halde. (Bravo sesleri)

Anayasaya aykırıdır veya değildir, Borçlar Kanununa, Medeni Kanuna aykırıdır veya değildir, gibi akademik mevzular üzerinde durmıyacağım. Hükümetin getirdiği kanunun birinci maddesi gayet sarihtir. Tekrar okuyarak huzurunuzu tasdi etmek istemiyorum. Orada serbestî kabul ediliyor, orada diyor ki taraflar anlaşacaklar.

Arkadaşlar, eğer 15 seneden beri taraflar anlaşmış olsaydı daha altı ay evvel yeni bir temdite gidilmez 6084 sayılı Kanun gibi bir kanun tedvin edilmezdi. Başboş bırakılacak idiyse ne diye yeni bir kanuna lüzum vardı? Fakat şunu kabul etmek lâzımdır ki; demin İhsan Gülez arkadaşımın dediği gibi şehirde ve kasabada dar gelirli memur olarak, işçi olarak, ustabaşı olarak, küçük esnaf olarak şu veya bu şekilde maîşetini zor temin eden birçok vatandaş nasıl mal sahibinin eline bırakabiliriz? Devletin inşaat bakımından en çok yardım ettiği bir zümre varsa o da yine mülk sahipleridir. Hariçten ithal edilen çimentonun yüzde 40 ı, demirin bir o kadarı inşaat sahibi arkadaşların, vatandaşların emrine terkedilmektedir. Eğer bu inşaata mâni olacak bir keyfiyet ise her halde demir

ve çimento almak için yüz binlere demiyeyim ama on binlere varan vesikaları o bizden daha iyi bilir.

Bu tahdit inşaata mâni olacak değildir. Devlet çarelerini aramış, on beş, yirmi çimento fabrikası kuruyor. Bugün bölgemdeki büyük demir - çelik sanayiinin 135 bin ton veren demir istihsali 1958 senesi nihayetinde üç yüz bin ton verecek şekilde ayarlanmıştır. Memlekette inşaatı, imarı, mesken ihtiyaçlarını bertaraf etmeye hasredilmiş bugünkü faaliyetlerin eserleridir.

O halde tekrar söylüyorum: Hem başbaşa bırakıyor, birinci maddesinde; hem de bunu beş sene, her sene tekrarlamak suretiyle katileştiriyoruz. Bu hükümleri, bu prensibi kim ve nasıl müdafaa eder. Bunu biz nasıl kabul ederiz? Bu kanuna rey vermiyeceğiz arkadaşlar. (Alkışlar)

Öyle bir kanun iki tamamen tek taraflı hazırlanmıştır. Birinci maddesi tek taraflı tedvin edilmiştir. İkinci maddesinin muhtelif fıkralarına tahliye sebepleri konmuş ve o tahliye sebepleri üçüncü maddede daha belli bir şekil almış, dördüncü madde güya kiracının lehine tanzim edilmiş, halbuki neticesi, okunduğu zaman tamamen kiracının aleyhine olduğu meydana çıkar. 200 liraya bir evde kira ile oturan bir vatandaş, bu kanuna göre, eğer ev sahibi ile anlaşamazsa aylığı 400 liradan olmak üzere kira parasını bankaya depozito edecek veya notere yatıracak, ondan sonra sulh mahkemesine gidecek, o sulh mahkemesi'ki, kararları katidir, bu kanuna göre katidir, İstanbul'daki sulh mahkemesinin verdiği kararı, Karstaki sulh mahkemesinin verdiği kararı, bunların adaletini kim tevhihedecek, kim bir araya getirecek, nasıl bir vahdete bağlıyacak? Adedi altı yedi bini bulan kanunlar içinde böyle bir kanun Meclisten çıkmış değildir arkadaşlar. Demokrat Parti iktidarı böyle bir kanun tedvin edemez arkadaşlar. Eğer kiralar dondurulacaksa suiniyet sahibi ev sahipleri bu memleketin beş altı bin evlâdını karakış ortasında donduracaktır. Kanuna ona göre rey verin arkadaşlar. (Alkışlar).

REİS — Memiş Yazıcı buyurun. (Yok sesleri) Reşit Tarakçıoğlu buyurun. (Ekseriyet yok sesleri, var sesleri)

Bira hakkındaki lâyiha için reylerini kullanmamış olanlar varsa lütfen kullanmalarını rica ederim. Memiş Yazıcı teşrif etmişler. Buyurun efendim.

MEMİŞ YAZICI (Ordu) — Muhterem arkadaşlar, Kira Kanununun heyeti umumiyesi hakkındaki görüşmenin kifayetine dair verilmiş olan iki taksir reddedildi. Sosyal bir dâva olan bu iş senelerden beri zihinlerimizde yer almış, her birimiz, üzerine düşmüş bulunmaktayız. Bilhassa bu işde tenevvür ettim, etmedim demekle işi uzatmak yerinde olmaz. Çünkü taraflar heyecan ve ıstırap içindedir. Bunun bir defa daha tâliki Yüksek Meclis için doğru olmayacağı gibi, kiracıları da geçmişte olduğu gibi müşkil vaziyete düşürecektir. Biz hava parasını kaldırmak, mümkün olan bir kira rejimi kurmak isterken bunu altı ay daha vaziyet müsait değildir diye veya müzakereyi uzatmak suretiyle tâlik edersek memlekette bugün ıstırap içinde olan insanlardan iyi not almazız. O kadar konuşuldu ki, tahmin ediyorum söylenmemiş söz kalmadı. (Var sesleri) Ben söylenmiş sözleri tekrar edecek değilim. Uzun yazımı kısa tarafından ifadeye ve bu lâyihanın müzakeresinin bir an evvel intacına çalışacağım.

Hükümet tasarısı, serbest rejimi ifade etmektedir. Bu serbest rejim, yanında bir de emsal taşımaktadır. Biliyor ve görüyoruz ki her gün kiralarda bir pahalılık zuhur etmektedir. Şu halde ne olacak? Hükümet teklifini yani serbest rejimi ve emsali kabul ettiğimiz takdirde taraflar her sene bir defa mahkemeye gitmek mecburiyetinde kalacaklardır. Arsa spekülasyonu meydana, kiranın artmamasına imkân yok. Çünkü o hızı ve tempoyu almıştır bir kere. Şu halde tahditli rejimi kabul etmek zarureti kendisini ifade etmiştir. Hükümet tasarısını kabul edeceksek, daha mühim ve müstacel işlerimiz var beyhude vakit geçirmiyelim 6084 ve 6444 sayılı kanunlar 1 haziranda bu işe son verecektir. Binaenaleyh meseleyi uzatmaya lüzum yoktur. Arz ettiğim veçhile her sene mahkemelerin istiabedemeyeceği şekilde tarafları ihtilâfa sevk eden hükümet tasarısını kabul etmektense tam serbestiyi kabul etmek daha faydelidir. Komisyon teklifi olan tahditli rejimi kabul edeceksek 1939 ile 1944 ve 1944 ile 1947 arasında mesken ve ticarethane için komisyonca teklif olunan miktarları indirelim çıkaralım, hattâ Ankara için icabediyorsa kendi menfaatımız değil, hakikat bize bunu ifade ediyorsa daha başka bir şekil kabul edelim. Kanun ihti-

yağ için yapılır. Mutlaka her yeri aynı Kanunla idare edeceğiz diye bir esas olamaz. Ankara bir kaza halindeydi, hükümet merkezi oldu. 462 000 olan memur adedinin çoğu burada toplandı, üniversite açıldı, köylerden şehirlere akın başladı, ticaret işleri, hükümetle halkın teması hep burada. Kira burada bu yüzden pahalı olmuştur. Buna da zam yapmak, aynı zammı kabul etmek bir haksızlık olur. Eğer istisna etmek bir kusur ise, veya hükümet mesken zammı veriyordu, bunu kaldırdı, mebuslar Ankara'da oturuyorlar onun için böyle yapıyorlar diye söylenecek sözlere kulak asacak olursak hiçbir kanun çıkaramayız arkadaşlar. Hakikat ne ise onu kabul etmeliyiz ve memleketin menfaati ne ise onu yapmalıyız arkadaşlar. (O nedir sesleri) Başka yerde kabul edeceğimiz zam miktarından daha dününü kabul etmek.

Bâzı arkadaşlar bu kanunun uzun müddetli olduğunu söylüyorlar. Çok rica ederim rakadaşlar, Teşkilâtı Esasiye Kanununun formalite zorluğundan başka daimî olan hangi kanun vardır? Bu kanun kabul edildiğinin ertesi günü hükümet veya arkadaşlarımızdan biri bu kanunun kaldırılması için bir teklifte bulunamaz mı? Binaenaleyh bu lüzumsuz taraflar üzerinde durulmasının doğru olmadığı kanaatindeyim.

Şunu da ifade edeyim ki; Hükümet teklifini kabul etmektense serbest rejimin kabulü lâzımgeldiği yolunda nasıl ifadede bulunmuşsam, 1953 ten ilerisini de kiraya esas tutmaktansa onu da serbest bırakmak daha hayırlıdır.

Mâruzatımı burada bitirirken bu kanunun ehemmiyetine binaen tatilden evvel behemehal çıkarmaklığımız hem memleketin, hem de halkın menfaati bakımından önemlidir.

REİS — Açık oy verme muamelesi sona ermiştir.

Encümen Reisi Halil İmre.

ADNAN TÜFEKÇİOĞLU (Giresun) — Hükümet de yok; ekseriyet de yok. (Var, var sesleri)

(Beş mebus ayağa kalkarak ekseriyet olmadığını söylediler)

REİS — Efendim, İctüzük 5 arkadaşın ayağa kalkması ve ekseriyet yoktur, demesi karşısında Başkanlık Divanı yoklama yapmaya mecburdur.

Yoklama yapıyoruz.

(Erzurum mebuslarına kadar yoklama yapıldı)

REİS — Arkadaşlar, ekseriyet var, müzakereye devam ediyoruz.

Encümen namına Halil İmre.

MUVAKKAT ENCÜMEN REİSİ HALİL İMRE (Balıkesir) — Eğer kifayeti müzakere hakkındaki tavrini reye koyarsanız, vazgeçiyorum.

REİS — Efendim, müzakerelerin yeterliği hakkında tavriler vardır, reye arz edeceğim.

B. M. Meclisi Reisliğine

Üç celseden beri müzakeresi yapılan Kira Kanunu Yüksek Meclis âzalarını tenvir etmiş. Müzakerenin kifayetin reye konulmasını arz ve teklif ederim.

Maraş Mebusu
Mazhar Özsoy

Yüksek Reisliğe

Kanun teklifinin heyeti umumiyesi hakkında üç celsedir devam eden müzakereler kâfidir. Söz alan diğer arkadaşların fikirlerini maddelerin görüşülmesi sırasında söylemeleri kabul olduğundan müzakerelerin kifayetin reye arzını arz ve teklif ederim.

Bursa Mebusu
Müfit Erkuyumcu

Yüksek Reisliğe

Üçüncü celse olarak müzakeresi devam eden kanun tasarısı hakkında kâfi derecede tenevvür etmiş olduğumuzdan müzakereye esas olacak tasarının tesbiti için müzakerelerin kifayetin reye arzını saygılarımla rica ederim.

Yozgad Mebusu
Numan Kurban

B. M. M. Yüksek Riyasetine

Gayrimenkul kiralaları mevzuunda Yüksek Meclis tenevvür etmiş bulunmaktadır. Müzakerenin kifayetini arz ve teklif ederiz.

İçel Mebusu İçel Mebusu
Hidayet Sinanoğlu Mehmet Mutlugil

REİS — Tavrilerin heyeti umumiyesi de müzakerenin kifayetini teklif etmektedir. Müzakerelerin yeterliğini reynize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Verilmiş bulunan başka tavriler var. Bun-

ları da teker teker okutup bilâhara sıra ile reyinizde arz edeceğim.

Yüksek Reisliğe

Şifahen arz ettiğim esaslar dairesinde Muvakkat Encümen tasarısının retuş edilmek üzere komisyona iade edilmesini saygıyla arz ve teklif ederim.

Elâzığ Mebusu
Salâhattin Toker

Yüksek Riyasete

Müzakere mevzuu kanun teklifinin tümü üzerindeki müzakereler kâfi derecede aydınlanmayı temin etmiştir. Bu itibarla:

1. Kifayeti müzakerenin reye konmasını,
2. Hükümet ve Muvakkat Encümen tasarısını teklif ve şayanı kabul ve âdil prensipler ihtiva eden ve muhtevası şifahen arz edilmiş bulunan, Elâzığ Mebusu Salâhattin Toker'in teklifinin, nazarı itibara alınmak üzere encümene havalesini ve diğer tasarıların da bu sebeple encümene iadesini arz ve teklif ediyoruz.

Gümüşane Mebusu	Çankırı Mebusu
Sabri Özcansan	Asım Emrem
Ordu Mebusu	Seyhan Mebusu
Mehmet Cemil Bengü	Ahmet Topaloğlu
Ağrı Mebusu	Giresun Mebusu
Nimet Sümer	Ali Naci Duyduk

Yüksek Reisliğe

Şifahen arz ve izah ettiğim veçhile adalet, hakkaniyet prensiplerine ve iktisadi icaplara daha uygun bulunan Hükümet tasarısının müzakere mevzuu yapılmasını arz ve teklif ederim.

4 . V . 1955

Maras

Abdullah Aytemiz

Başkanlığa

Şifahen izah ettiğim sebeplerle; Muvakkat Encümen metninin reddi ile, Hükümet tasarısının müzakereye mevzu olarak alınmasını arz ve teklif ederim.

Manisa
Muhlis Tümay

B. M. M. Reisliğine

Kira Kanununun maddelere ait müzakeresine, Hükümet tasarısının esas tutulmasını arz ve teklif ederim.

Tokad
Ahmet Gürkan

Yüksek Reisliğe

Şifahen arz ve izah eylediğim sebeplere binaen, Hükümet teklifinin müzakereye esas ittihaz edilmesini arz ve teklif eylerim.

İzmir
Arif Güngören

Yüksek Reisliğe

Millî Korunma Kanununun 30 ncu maddesi hakkında muvakkat encümen raporunun reddiyle Hükümet teklifinin müzakere mevzuu olarak kabulünü arz ve teklif eylerim.

Tekirdağ
Ferid Alpiskender

Reisliğe

Gayrimenkul kiralari hakkındaki lâyihamın heyeti umumiyesi ve Hükümet teklifinin müzakereye esas ittihaz edilmesi hakkındaki takririmi aşağıdaki mucip sebepleriyle birlikte arz ediyorum.

1. Gayrimenkul kiralari hakkındaki Hükümet teklifi senelerce süren tatbikatında vatandaşlar arasında düşmanlık yaratıp birçok haksızlıkları ve ıstırapları mucip olduğu Büyük Millet Meclisince 9 ncu devrede aylarca yapılan müzakereler neticesinde tesbit edilerek kaldırılması 6084 sayılı Kanunla kabul edilen Millî Korunma Kanununun kiraya mütaallik hükümlerinin kalkmasıyla serbestiye kavuşacak olan bâzı mal sahiplerinin uzun senelerdir kiracileriyle aralarında devam eden bürüdetin de tesiriyle bu serbesti haklarını suiistimal etmelerini önlemek içindir. Ve bu, hukuk esaslarına uygundur, çünkü Kanunu Medenimizin en başında, ikinci maddesinde yer alan esash bir hukuk kaidesidir ki her hangi bir hakkın suiistimalini kanun himaye etmez.

Muvakkat Encümen metni ise fenalıkları yıllarca süren tatbikatiyle tahakkuk ettiğinden dolayı 9 ncu Büyük Millet Meclisince kaldırılan Millî Korunma Kanununun hem bu sefer ebedi olarak geri getirilmesidir.

(Gürültüler, oooo sesleri, kaç sahife bu sesleri.)

REİS — Müsaade buyurun efendim. Hidayet Bey hülâsa olarak ne demek istiyorsunuz?

HİDAYET AYDINER (Konya) — Teklifimde esbabı mucibe olarak dermeyana mecburum.

REİS — Okumaya devam ediyoruz.

Böyle bir geri getirme evvel emirde serbesti

hakkında bir kanun ile Büyük Millet Meclisi vatandaşlara verdiği sözü geri alması ve hattâ vatandaşları aldatması gibi bir neticeye müncer olacağından ve Yüksek Meclisi bundan tenzih etmek icabettiğinden, asla kabul edilmemek icabeder. Zaruretler, miktarınca takdir olunur. Maksat serbestî haklarını suiistimal edecek olanların bu hareketlerini önlemek ve kiracıların sokağa atılmalarına mâni olmaktan ibaret olduğuna ve Hükümet teklifi aşağıda izah edeceğim bâzı zaruri taddillerle bu maksadı pekâlâ sağlayacağına göre maksadı aşan ve bir sürü zararlı neticeler doğuran komisyon metninin kabul edilmemesi icabeder. Bahusus ki komisyon metninin hükümleri bir zamanla mukayyet olmayıp daimîdir. Esbabı mucibesinde bu cihet tasrih edildiği gibi metinde muvakkatlık hakkında hiçbir hüküm yoktur. İkinci Dünya Harbi üzerine birçok memleketlerde kiralar üzerinde tahditler konmak zarureti hâsıl olmuştur. Fakat hiçbir memlekette komisyonumuzun yaptığı gibi bunlar daimî olarak kabul edilmemiştir. Nasıl ki, bâzı zaruretler sebebiyle Anayasanın fertlere verdiği şahsi hürriyet ve serbestiler, örfi idarelerle muvakkat bir zaman için tahdidedilirse Anayasanın vatandaşlara sağladığı akit ve tasarruf serbestiliği de ancak muvakkat bir zaman için tahdidedilebilir. Daimî olarak kaldırılmaz, encümen metni daimî, Hükümet teklifi ise beş senelik bir müddet ile muvakkat olduğundan hükümet teklifinin tercihi hukuk esaslarına uygun olur. Aksi mülâhaza daimî örfi idare ilânından farksız bir netice doğurur.

2. Encümen 12 Mayıs 1953 ten sonra tarafların kendi hüsnürızalarıyla akdettikleri sözleşmelerle yaptıkları artırmaları, mâkable şâmil olarak iptal ve bunları cebrî iadeye tâbi tutarak müktesep hakları iptal etmiş olmakla kalmayıp bundan sonra yapılacak binaların kiralarında 1953 kira esasları dairesinde dondurmak istemiştir; ve bunu yaparken diğer eşya fiyatları üzerindeki murakabe hakkının kullanılması gibi bunun da yapılması lâzımgelceğini mülâhaza etmiştir. Encümen metnine göre daimî olan bu hüküm karşısında meselâ; 20 sene sonra yapılacak bir binanın ne bedele mal olacağı hiç düşünülmezsizin 1953 kirası esasından hareket edilecektir. Halbuki bina malzeme ve işçiliği ve maliyeti her zaman hem de büyük farklarla değişeceğinden bu hakikatleri hiç nazara almadan san-

ki bütün yapılacak binalar 1953 senesindeki malzeme bedeliyle yapılacaktı gibi yanlış bir fikirden hareket edilerek 1953 kiralari esasından hareket edilmesi hakikatlerle taban tabana zıt olur. Nitekim içinde bulunduğumuz 1955 senesinde malzeme bedellerinden bâzılarının ne kadar yükseldiğini herkes bilir.

3. Kiralar Hükümet teklifindeki kayıt ve şartlarla serbest bırakılmadıkça bina iratları üzerinde tahrir ve tadil yapmaya Vergi Usul Kanununun hükmü icabı olarak imkân yoktur. Serbest olmayınca yani takdir mevzuu olmayınca yeniden takdiri kıymete mantıkan da imkân olamaz. Olamayınca memleketimizde bina tahrirleri yapılabıdan beri 25 seneye yakın zaman geçmiş ve şartlar ve kira ve irat miktarları ve para kıymetleri tamamen değişmiş olması sebebiyle bugün bina vergilerinin tahsilât miktarı bunların tahakkuk ve tahsil masraflarını bile zor karşılayacak bir hadde düşmüştür. Bu yüzden memleketin umumi hizmetlerinin karşılığı temin edilememektedir. Bina vergilerinin bugünün şartlarına uygun ve âdil bir şekle iblâğı için Hükümet teklifinin kabulü lâzımdır.

4. Encümen teklifindeki tahditler ve teczireler bâki kaldıkça vatandaşlar Gelir Vergisi kaçakçılığı ve ahlâksızlığı yapmaya mecbur kılacaklardır. Çünkü kanunda hiçbir istisna olmamasına rağmen 15 seneden beri sayfiye kirası olarak alınan milyonlarca lira nasıl ceza tehdidi ile Gelir Vergisinden kaçırılmışsa vatandaşların birbirleriyle uyuşarak serbestçe kira bedeli tâyin etmelerine müsaade edilmemekte devam edildiği takdirde aynı vergi kaçakçılığı mecburen idame edilecektir. Encümen teklifiyle vatandaş böyle bir suça icbar etmektense hükümet teklifi veçhile vatandaşların kendi aralarında uyuşmalarını teşvîz ederek vatandaşın Gelir Vergisini namuskârane şekilde ödemesine imkân verilmelidir: Bunlar suç işlemeye icbar edilmemelidir. Bu sayededir ki devlet Hazinesi milyonlarca lira fazla Gelir Vergisi tahsil edecek ve bu fazla gelirler zaruri hizmetlerin görülmesi ve hattâ memurlara yardım ve vatandaşlara bankalar vasıtasıyla daha fazla mesken kredisi açmak imkânları hâsıl olacaktır.

(Gürültüler) (Nedir bu sesleri).

REİS — Efendim; bize verilen teklifi okumaya mecburuz, kabul edip etmemek Yüksek Heyetinizin vereceği karara bağlıdır.

5. Bâzılarınca yanlış olarak zannedildiği gibi hükümet teklifinin kabulüyle kiracılar so-kağa atılmıyacaktır. Bunu isteyen kimse yoktur; hükümet teklifinde esas prensip olarak vatandaşların kendi hüsnü rızalarıyla uyuşmaları kabul edilmekle beraber uyuşmadıkları takdirde serbest emsal kiralardan, diğeri mal sahiplerinden, üçüncüsü tamamen bitaraf bir tâcirden mürekkep ve icabında kendileri yeminli olarak iş görecek üç kişilik bilir kişiler marifetiyle kira takdir edilecektir. Bâzıları böyle bir takdirin katî bir noktaya istinadedemiyeceğini söylemektedir. Üç namuslu vatandaşın kanaatlerini hakikatlara en yakın olarak izhar edeceklerine itimat etmek lâzımdır. İçlerinde kendisi de kiracı olan vardır. Garp hukukunda jürilerin reyleriyle insanlar bile asılırken ve her günkü adli hayatımızda bu bilir kişiler marifetiyle adalet tevzi edilirken kira takdirinde, işin bunlara havalesini tenkid etmek haksızlık olur. Çünkü beşeri adalette bundan fazlası mümkün değildir. Böyle bilir kişilerin takdiri tenkid edilirken encümenin teklifi veçhile otomatik nispetteki zamların haklı olacağını kim iddia edebilir? Kürsüde konuşan bir teklif sahibi kira miktarları hakkında uzun aramalar yaptığını taksimde bâzı yerlerin 1939 kirasının 19 lira olduğunu kürsüde açıkladı. Taksimde 1939 kirası 19 lira olan bir mecura encümenin yaptığı otomatik zam ne kadar azsa ve adaletsiz ise Hasköy'deki bir berber dükkânının kirasına encümenin otomatik olarak zammını kabul ettiği miktar da o kadar adaletsiz olacaktır. Hükümet teklifinde olduğu veçhile bir adalet mercii olan mahkemenin niyabeti altında kira takdirini üç yeminli bilir kişiye yaptırmak adalet vâsıl olmak ve hiç olmazsa en yakın bir şekilde yaklaşmak olacaktır.

HÜSEYİN BALIK (Zonguldak) — Teklifini hulâsa etsin, (gürültüler, hulâsa etsin sesleri, ret ret sesleri)

REİS — Arkadaşımızdan hulâsa etmesini rica ettik, izah etmiyorlar. (Gürültüler) (Ret ret sesleri).

REİS — Çok rica ederim, Başkanlığa verilen takrirleri biz okumaya mecburuz.

6. Hükümet teklifinde kira takdiri için kiracının mahkemeye müracaata mecbur edilmesi doğru değilse de bunun ıslâhı çok mümkündür.

Nitekim Yüksek Heyetinizin kabul buyuracağından emin olarak mal sahibinin mahkemeye müracaat etmesi lüzumunu sağlıyan bir tadil teklifi sunmuş bulunuyorum. Böylece kiracının ibtidaen teminat yatırması külfetini de kaldırmak teklifindeyiz. Bunun kabulü hükümet teklifindeki bu mahzurları tamamen ortadan kaldıracığından serdedilen itirazlar yersiz kalacaktır.

7. Bir hakikattir ki, memleketimizin her bakımından inkişaf etmekte, hayat sitandardı yükselmektedir. Aile mefhumu tecezzi etmekte, nüfusumuz çoğalmakta, hele şehirlerimizin nüfusu büyük rakamlarla artmaktadır. Bu artan nüfus ve çoğalan aile adedine göre çok adedde mesken yapılmasına ihtiyacımız vardır. Bu ise serbestinin kabulü sayesinde mümkün olabilir. Nitekim 1947 senesinde yeni yapılacak inşaat serbest bırakılmış olduğundan dolayısıdır ki yurdumuzda iftiharla bakabileceğimiz binalar yapılmış, birçok vatandaşlar bu yeni yapılan binalarda ikamet ve ticaret yapmak suretiyle ihtiyaçlarını sağlamışlardır. Bunlar hep serbestî sayesinde olduğundan serbestiyi prensip olarak ipka eden hükümet teklifi kabul edilmeyip de kayıt ve şart ve ceza tehdidi usulü ihya edilirse memleketin muhtaç olduğu imar faaliyeti felce uğrıtacak, yarım milyon inşaat işçimiz aç kalacaktır. Bu vahim neticeden kaçınmak için esas ve prensibi hürriyet olup, hürriyetlerini suiistimal edecekleri de bitaraf bir adalet mercii olan mahkeme kararıyla bu suiistimallerinden alkoymak hedefini tutan ve Yüksek Meclise yapılacak ufak bâzı tadillerle bunu belağanmabelağ sağlıyacak olan hükümet teklifinin müzakereye konmasını arz ve teklif ederim.

Konya Mebusu
Hidayet Aydın

Yüksek Reisliğe

Kiralardan serbest bırakılması veya zamana tâbi tutulmasından, en ziyade, mahdut gelirli memurlar ve işçiler müteessir olduğundan, devletçe bunların durumunu ıslaha değin ve sadece memur ve işçi kiracılara munhasır olmak üzere hali hazır rejimin bir yıl daha devamı ve metnin buna göre tanzimi için tasarının komisyona iadesini arz ve teklif ederim.

Bolu Mebusu
İhsan Gülez

Başkanlığa

Mevzuun müzakeresi, ele alınan tekliflerin tatmin edici mahiyette olmadığını göstermektedir.

İşin ehemmiyetine binaen 6084 sayılı Kanunun meriyete girme müddetinin bu tarihten itibaren 8 ay daha sonraya bırakılması ve bu müddet zarfında tasarıların ihtiyaca elverişli bir mahiyet verilmek üzere komisyona iadesine karar alınmasını teklif ediyorum.

Cemal Kıpçak

Yüksek Başkanlığa

Gerek hükümetin, gerekse komisyon teklifinin faide ve mahzurları mevcut olmakla beraber tamamiyle tatminkâr olmaktan uzak bulunmaktır. Bu dâvanın kesin ve matluba uygun bir sonuca varabilmesi için mevcut kanunun bir sene müddetle yürürlükte bırakılmasını teminen komisyona iadesini ve hükümeti mesken politikası takibetmek üzere hemen harekete geçirilmesini arz ve teklif ederiz.

Edirne mebusları

A. C. Köprülü S. Parsoy H. Maksutoğlu
K. Yaşınkılıç

Yüksek Riyasete

Uzun müzakerelere rağmen ne hükümetin ve ne de komisyon tasarisının Meclisi tatmin etmediği ve yeni bir tasarı hazırlanmasının lâzımgeldiğine doğru gidildiğini görmekteyim. Bu şerait altında 6084 No. lu Kanun hükmünün bir sene müddetle tehiri icabedecektir. Ancak:

A) Herkesçe kabul edilen açık bir haksızlığın bir dereceye kadar izalesi;

B) Kiracı ile mal sahibi arasındaki ihtilâfların izalesi maksadıyla aşağıdaki kayıtların konmasını teklif ederim:

1. — 6084 No. lu Kanunun hükümleri 1.6.1956 tarihine kadar uzatılmıştır.

2. — Bu müddet zarfında mal sahibi ile kiracı serbest akde müstenit bir anlaşmaya varmadıkları takdirde 1.6.1955 tarihinden itibaren 1939 kiralarna meskenlerde yüzde 200 den ve dükkânlarda yüzde 400 den fazla olmamak üzere bir zam yapılır.

11. V. 1955

Elâzığ
Şevki Yazman

Yüksek Başkanlığa

Şifahen arz ettiğim sebeplerle gerek hukuki gerekse iktisadi bakımdan ağır mahzurları muhtevi bir mahiyet taşıyan Muvakkat Encümen tasarisının reddi ile hükümet tasarısı üzerinde müzakere yapıp neticenin süratle Umumi Heyete arzının temini için tasarının Bütçe Komisyonuna havalesini arz ve teklif ederim.

Bursa
R. Aybar

Başkanlığa

Ne Hükümet ne Encümen lâyihaları tam ve kâmil bir metin halinde değildir. Mevcut rejimin bir yıl daha temdidini arz ve teklif ederim. Bu zaman zarfında yeni bir metin getirilebilir.

Aydın
Zühtü Uray

CEMAL KIPÇAK (Zonguldak) — Takririndeki 8 aylık müddetin bir seneye iblâğ edilmesini kabul ediyorum.

REİS — Efendim, teklifler içerisinde müzakere ettiğimiz mevzu itibariyle en aykırı olarak telâkki ettiğimiz dört tavriri tekrar okutup reylerinize arz edeceğim.

(Zonguldak Mebusu Cemal Kıpçak, Edirne Mebusu Cemal Köprülü, Aydın Mebusu Zühtü Uray, Elâzığ Mebusu Şevki Yazman'ın tavriri tekrar okundu).

REİS — Efendim, tavrirlerde müşterek olan taraf mevcut rejimin bir sene daha devamı teklifidir. Bunlar nazarı itibare alınırsa komisyona gider ve yeni bir metin gelir.

Şimdi reyinize arz edeceğim husus şudur; mevcut rejimin bir sene daha devamı yolundaki şu dört tavririn birleştiği hususu reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler lütfen ayağa kalksınlar... Tavriri kabul etmeyenler ayağa kalksınlar...

Bu son kısım üzerinde mutabakat olmamıştır. Lütfen tavriri kabul etmeyenler; bir daha ayağa kalksınlar... Tavriri kabul edilmiştir. Bu tavriri kararımız veçhile komisyona iade edilmiştir.

KOMİSYON ADINA HALİL İMRE (Balıkesir) — Usul hakkında söz istiyorum.

REİS — Kifayeti müzekere her hususa şâmilidir.

Efendim; biraz evvel açık oya arz edilen bira, tabii köpüren şarap ve viskinin İstihlâk Vergisi-

ne tâbi tutulması hakkındaki kanun lâyihası için (278) oy verilmiş, (277) kabul, (1) ret. Bu suretle lâyiha kanunlaşmıştır.

Okunan dört tahrir komisyonuna verilmiştir.

Efendim, vakit geciktiği için 13 Mayıs Cuma günü saat 15 de toplanılmak üzere celseyi tatil ediyorum.

Kapanma saati : 18,08

B — TAHRİRİ SUAL

1. — *Diyarbakır Mebusu İhsan Hâmid Tiğrel'in, Karayolları Umum Müdürlüğü bütçesindeki tahsisattan 1950 - 1954 yıllarında vilâyet ve köy yolları için ne miktar yardım yapıldığına dair sualine Nafia Vekili Kemal Zeyinoğlu'nun tahriri cevabı (7/86)*

B. M. Meclisi Yüksek Başkanlığına

Karayolları Umum Müdürlüğü bütçesinin 781 nei faslının 60 nei maddesindeki tahsisattan 1950 senesinden 1954 senesi sonuna kadar vilâyet ve köy yolları için ne miktar yardım yapılmış olduğunun seneleri ve vilâyet isimleri cetvel halinde ayrı ayrı gösterilmek suretiyle Nafia Vekili tarafından yazılı olarak bildirilmesine, dahili Nizamname mucibince, yüksek delâletlerini saygılarımla rica ederim.

Diyarbakır Mebusu
İ. H. Tiğrel

T. C.

Nafia Vekâleti
Hususi Kalemi
Sayı : 274

9 . V . 1955

T. B. M. Meclisi Reisliğine,
Ankara.

25 . IV . 1955 gün ve 7 - 86/1325 - 5614 sayılı yazı karşılığıdır.

1950 - 1954 yıllarında, il ve köy yolları yapımı için vekâletimizce vilâyetlere ne miktar yardım yapıldığına dair Diyarbakır Mebusu İhsan Hamid Tiğrel tarafından verilen tahriri sual takririne hazırlanan cevabın ilişik olarak sunulduğunu saygılarımla arz ederim.

Nafia Vekili
K. Zeyinoğlu

Diyarbakır Mebusu İhsan Hamid Tiğrel tarafından T. B. M. Meclisine verilen sual takririne ait 1950 - 1954 senelerinde vilâyetlere yapılan yardımları gösterir cetvel

Sıra No.	Vilâyet ismi	1 9 5 2		1 9 5 3			1 9 5 4		
		1 9 5 0	1 9 5 1	Nakten	Makine olarak	İlk	Munzam	İlk	Munzam
1	Adıyaman	—	—	—	—	—	—	—	108 323,43
2	Afyon	68 000	115 500	461 650	148 500	500 000	150 000	450 000	30 000
3	Ağrı	45 000	70 000	260 800	109 500	250 000	50 000	200 000	20 000
4	Amasya	64 000	50 000	366 700	38 500	400 000	100 000	350 000	30 000
5	Ankara	250 000	270 000	1 226 854,14	89 500	1 050 000	280 000	800 000	53 000
6	Antalya	94 000	287 000	1 045 200	—	1 000 000	203 000	700 000	60 000
7	Aydın	152 000	385 000	915 200	—	900 000	790 000	700 000	160 000
8	Balıkesir	175 000	210 000	810 770,83	188 000	800 000	200 000	600 000	20 000
9	Bilecik	45 000	175 000	253 650	86 500	350 000	150 000	300 000	3 000
10	Bingöl	70 000	60 000	267 750	102 500	225 000	100 000	200 000	—
11	Bitlis	47 000	80 000	249 700	80 500	325 000	100 000	250 000	50 000
12	Bolu	135 000	205 000	445 716,78	186 500	452 000	250 000	400 000	70 000
13	Burdur	60 000	149 000	434 700	60 500	600 000	200 000	400 000	10 000
14	Bursa	210 000	170 000	1 029 150	71 000	850 000	850 000	700 000	230 000
15	Çanakkale	90 000	179 500	519 700	130 500	665 000	320 000	500 000	—
16	Çankırı	75 000	70 000	452 826,86	80 500	400 000	165 000	350 000	50 000
17	Çoruh	90 000	85 000	607 200	101 500	600 000	300 000	500 000	100 000
18	Çorum	118 000	170 000	652 994,05	128 500	600 000	170 000	500 000	35 000
19	Denizli	110 000	100 000	490 700	95 500	500 000	350 000	450 000	15 000
20	Diyarbakır	135 000	200 000	484 250	146 000	500 000	310 000	600 000	140 000
21	Edirne	40 000	295 000	614 700	70 500	550 000	250 000	500 000	87 712,62
22	Elâzığ	63 000	60 000	352 200	98 000	400 000	200 000	350 000	50 000
23	Erzincan	90 000	115 000	286 248,46	93 500	450 000	150 000	400 000	—
24	Erzurum	130 000	200 000	757 550	230 000	1 000 000	150 000	650 000	50 000
25	Eskişehir	90 000	250 000	675 000	—	1 000 000	450 000	850 000	250 000
26	Gazianteb	145 000	80 000	625 700	124 500	700 000	150 000	450 000	—
27	Giresun	100 000	395 000	824 250	133 000	680 000	215 000	550 000	115 000
28	Gümüşane	120 000	265 000	785 300	130 000	700 000	150 000	400 000	10 000
29	Hakkâri	60 000	60 000	323 500	77 500	225 000	170 000	200 000	51 500

T. : 74

11.5.1955

C : 1

İ : 74 11.5.1955 C : 1

1952 1953 1954

Sıra

Sıra No.	Vilâyet ismi	Makine				1953		1954	
		1950	1951	Nakten	Makine olarak	İlk	Munzam	İlk	Munzam
30	Hatay	50 000	55 000	465 275,85	50 500	500 000	150 000	400 000	—
31	İçel	80 000	260 000	780 700	164 500	800 000	250 000	700 000	—
32	İsparta	125 000	135 000	757 150	—	755 000	500 000	700 000	223 117,79
33	İstanbul	75 000	110 000	1 160 200	—	700 000	250 000	650 000	294 500
34	İzmir	210 000	180 000	827 592,26	134 000	850 000	441 998,98	750 000	55 000
35	Kars	60 000	230 000	893 750	156 500	500 000	100 000	450 000	10 000
36	Kastamonu	130 000	230 000	588 650	166 500	740 000	200 000	650 000	50 000
37	Kayseri	125 000	143 000	581 542,78	170 000	600 000	410 000	600 000	30 000
38	Kırklareli	66 000	100 000	552 700	31 500	500 000	200 000	450 000	65 000
39	Kocaeli	195 000	180 000	497 325,31	114 000	452 000	173 822,57	500 000	124 557,97
40	Konya	210 000	665 000	1 211 650	248 500	1 500 000	400 000	1 000 000	28 000
41	Kütahya	120 000	370 000	858 650	150 000	790 000	230 000	500 000	150 000
42	Malatya	195 000	170 000	964 700	235 500	900 000	103 425	650 000	91 676,57
43	Manisa	200 000	145 000	614 700	135 000	600 000	453 000	550 000	15 000
44	Maraş	125 000	190 000	685 700	114 500	700 000	150 000	500 000	—
45	Mardin	70 000	150 000	469 500	130 500	400 000	100 000	350 000	50 000
46	Muğla	124 000	265 000	1 016 200	134 000	960 000	260 000	550 000	50 000
47	Muş	55 000	85 000	240 000	90 000	225 000	100 000	200 000	—
48	Kırşehir	90 000	290 000	556 650	93 500	625 000	100 000	500 000	160 000
49	Niğde	135 000	190 000	720 150	130 000	625 000	50 000	500 000	8 000
50	Ordu	110 000	225 000	630 250	145 000	600 000	100 000	500 000	—
51	Rize	90 000	232 500	783 474,26	54 500	600 000	475 000	500 000	250 000
52	Sakarya	—	—	—	—	—	—	—	80 000
53	Samsun	85 000	120 000	655 200	65 000	520 000	250 000	500 000	50 000
54	Seyhan	160 000	250 000	692 200	108 000	675 000	200 000	600 000	85 000
55	Siird	65 000	60 000	357 250	93 000	300 000	100 000	250 000	—
56	Sinob	80 000	67 000	339 750	70 500	325 000	200 000	300 000	—
57	Sivas	205 000	315 000	589 100	211 000	600 000	300 000	600 000	—
58	Tekirdağ	115 000	220 000	746 200	—	450 000	200 000	400 000	170 000
59	Tokad	150 000	135 000	511 855	146 000	500 000	100 000	450 000	68 000

60	Trabzon	125 000	220 000	523 250	182 000	525 000	125 750	450 000	211 576,27
61	Tunceli	67 000	260 000	408 750	141 500	400 000	200 000	350 000	45 000
62	Urfa	100 000	130 000	410 200	100 000	350 000	200 000	300 000	—
63	Uşak	—	—	—	—	10 000	215 000	350 000	15 000
64	Van	102 000	95 000	445 300	155 000	350 000	100 000	300 000	50 000
65	Yozgad	100 000	135 000	620 150	170 000	600 000	150 000	500 000	100 000
66	Zonguldak	135 000	160 000	610 150	170 000	625 000	150 000	550 000	—
Yekûn		7 000 000	11 511 500	39 025 827,08	7 067 000	37 824 000	14 610 996,55	31 350 000	4 327 964,65

Bira, tabii köpüren şarap ve viskinin İstihlâk Vergisine tâbi tutulması hakkındaki Kanuna verilen reylerin neticesi

(Kanun kabul edilmiştir.)

Âza adedi	: 541
Rey verenler	: 278
Kabul edenler	: 277
Reddedenler	: 1
Müstenkifler	: 0
Reye iştirak etmeyenler	: 255
Münhal mebusluklar	: 8

[Kabul edenler]

AFYON KARAHİSAR

Rıza Çerçel
Kemal Özçoban
Osman Talu
Murad Âli Ülgen

AĞRI

Nimet Sümer
Celâl Yardımcı

AMASYA

Kemal Eren

ANKARA

Osman Şevki Çiçekdağ
Muzaffer Ergüder
Muhlis Ete

Zafer Gökçer

Talât Vaşfi Öz

Âliye Temuçin

Hâzım Türegün

Fuad Zincirkıran

ANTALYA

Asım Okur

AYDIN

Namık Gedik
Etem Menderes
A. Baki Ökdem
Zühtü Uray
Cevat Ülkü

BALIKESİR

Vacîd Asena
Esat Budakoğlu
Mekki Said Esen
Halil İmre
Arif Kalıpsızoğlu
Ahmet Karagür
Yahya Pelvan
M. Halûk Timurtaş

Sırrı Yırcalı

Sıtkı Yırcalı

BİLECİK

İsmail Selçuk Çakıroğlu

Talât Oran

Yümnü Üresin

BİTLİS

Nusrettin Barut

BOLU

Fahri Belen

Sabri Çonkar

Mithat Dayıoğlu

İhsan Gülez

Ahmet Hatı

BURDUR

Fethi Çelikbaş

Behçet Kayaalp

BURSA

Sabahattin Çıracıoğlu

Selim Ragıp Emeç

Muhlis Erdener

Müfit Erkuyumcu

Sadettin Karacabey

Hulûsi Köymen

Kenan Yılmaz

Ali Ferruh Yücel

Baha Cemal Zağra

ÇANAKKALE

Nureddin Fuad Alp-
kartal

Emin Kalafat

Fatin Rüştü Zorlu

ÇANKIRI

Tahir Akman

İbrahim Aydın

Celâl Boynuk

Kenan Çıgman

Asım Emrem

Tahsin Uygur

ÇORUH

Hilmi Çeltikçioğlu

Muzaffer Önal

Zihni Ural

ÇORUM

Sedat Baran

Mustafa Kemal Biber-
oğlu

Yakup Gürsel

Şevki Gürses

Ali Rıza Kılıçkale

Baha Koldaş

Cevat Köstekçi

Hüseyin Ortakçioğlu

Kemâl Terzioğlu

DENİZLİ

İsmail Hadımhoğlu

Mehmet Karasan

Osman Ongan

A. Hamdi Sancar

Refet Tavashoğlu

DIYARBAKIR

Ragıp Karaosmanoğlu

EDİRNE

Mehmet Enginün

Cemal Köprülü

Hasan Maksudoğlu

Rükneddin Nasuhioğlu

Sabahattin Parsöy

Kemal Yaşınkılıç

ELÂZİĞ

Suphi Ergene

Salâhattin Toker

Mehmet Şevki Yazman

ERZİNCAN

Sadık Perinçek

Mustafa Rahmi Sanalan

Tevfik Şenocak

ERZURUM

Zeki Çavuşoğlu

Bahadır Dülger

Abdülkadir Eryurt

Hâmid Şevket İnce

Cemil Önder

Esat Tuncel

ESKİŞEHİR

Hasan Polatkan

Hicri Sezen

Kemal Zeytinoğlu

GAZİANTEP

Abdülkadir Atik

İhsan Dağ

Samih İnal

Süleyman Kuranel

Ali Ocak

GİRESUN

Hamdi Bozbağ

Ali Naci Duyduk

Hayrettin Erkmen

Tahsin İnanç

Doğan Köymen

Mazhar Şener

Adnan Tüfekcioğlu

GÜMÜŞANE

Halis Tokdemir

İÇEL

Rüştü Çetin

İbrahim Gürgen

Refik Koraltan

Aziz Köksal
Hidayet Sinanoğlu
Mehmet Mutlugil

İSTANBUL

Nazım Bezmen
Ali Fuad Cebesoy
Faruk Nafiz Çamlıbel
Seyfi Gögen
Aleksandros Hacıpulos
Hâdi Hüsman
Lûtfi Kırdar
Ziya Köktürk
Fuad Köprülü
Adnan Menderes
Emin Onat
Mükerrem Sarol
Hanri Soriano
Zeki Rıza Sporel
Füruzan Tekil
Fahrettin Ulaş
Tahsin Yazıcı

İZMİR

Abdullah Aker
Mehmet Aldemir
Nebil Sadi Altuğ
Pertev Arat
Cihad Baban
Behzat Bilgin
Muammer Çavuşoğlu
Sadık Giz
Arif Güngören
Osman Kapani
Halûk Ökeren
Mehmet Ali Sebük
İlhan Sipahioğlu
Abidin Tekön
Behçet Uz

KARS

Hasan Erdoğan
Mehmet Hazer

KASTAMONU

Nâzım Batur
Süleyman Çağlar
Hilmi Dura
Salim Esen
Muzaffer Kuşakçioğlu
Nazifi Şerif Nabel
Ali Muzaffer Tanöver.

KAYSERİ

Fikri Apaydın
İbrahim Kirazoğlu
Ömer Mart

KIRKLARELİ

M. Ali Ceylân

KIRŞEHİR

Osman Alışiroğlu
Ahmet Bilgin
Osman Bölükbaşı
Mehmet Mahmudoğlu
Tahir Taşer

KOCAELİ

Hamdi Başak
Selâmi Dinçer
Hamza Osman Erkan
Kâzım Meriç
Nüzhet Unat
Sadettin Yalım

KONYA

Hamdi Rağıp Atademir
Hidayet Aydın
Mustafa Bağrıaçık
Tevfik Fikret Baran
Remzi Birand
Ziyad Ebuuziya
Reyhan Gökmenoğlu
Muhittin Güzelkılınç
Mekki Keskin
Himmet Ölçmen
M. Rüştü Özal
Halil Özyörük
Sabahattin Sönmez

KÜTAHYA

Ahmet İhsan Gürsoy
Ahmet Kavuncu
Süleyman Süruri Nasuhoğlu

Osman Özbilen
İhsan Şerif Özgen

MALATYA

Esat Doğan
Abdullah Köroğlu

MANİSA

Samet Ağaoglu
Hikmet Bayur
Hayri Büke
Şemi Ergin
Melih Koçer

Nafiz Körez
Sudi Mihçioğlu
Muhlis Tümay

MARAS

Abdullah Aytemiz
Nedim Ökmen
Remzi Öksüz

MARDİN

Etem Aybar
Ablükadir Kalav

MUGLA

Turhan Akarca
Zeyyat Mandalıncı
Nuri Özsan

NIĞDE

Hüseyin Avni Göktürk
Cavit Kavurmacıoğlu
Hüseyin Ülkü
Zihni Üner

ORDU

Sabri İşbakan
RIZE
Hüseyin Agun
Kemal Balta
Ahmet Morgil

SAMSUN

Ekrem Anıt
Abdullah Eker
Ömer Güriş
Tevfik İleri
Abdullah Keleşoğlu
Muhittin Özkefeli
Hamdi Tekay
Şükrü Uluçay
Hâdi Uzer

SEYHAN

Sedat Bari
Enver Batumlu
Lûtfi Sezgin
Nurullah İhsan Tolon
İsmet Uslu

Mehmet Ünal
SİNOB

M. Vehbi Dayıbaş
Nuri Sertoğlu
Server Somuncuoğlu

SİVAS

Ahmet Özel
M. Nurettin Turgay

TEKİRDAĞ

Ferid Alpiskender
Zeki Erataman

TOKAD

Selâhattin Gülüt
Ahmet Gürkan
Osman Hacıbaloğlu

TRABZON

Halit Ağanoglu
Sabri Dilek
Mahmut Goloğlu
Muzaffer Harunoğlu
Sami Orberk
Pertev Sanaç
İsmail Şener
Mustafa Reşit Tarakçioğlu

TUNCELİ

Bahri Turgut Okaygün

URFA

Feridun Ergin
Mehmet Hatiboğlu
Hasan Oral
Saim Önhon

UŞAK

Orhan Dengiz

VAN

Hilmi Durmaz
Muslih Görentaş
Hamit Kartal
Kemal Yörükoğlu

YOZGAD

Danyal Akbel
İhsan Aktürel
Talât Alpay
Mahmut Ataman
Numan Kurban
Hâşim Tatlıoğlu
Ali Ünlüsoy

ZONGULDAK

Sebati Ataman
Hüseyin Balık
Suat Başol
Necati Diken
Hakkı Hilâlci
Cemal Kıpçak
Nusret Kirişcioğlu
Edibe Sayar
Avni Yurdabayrak

[Reddedenler]

ANTALYA

Burhanettin Onat

[Reye iştirak etmiyenler]

AFYON KARAHISAR

Arif Demirer
Sıtkı Koraltan
Saip Özer (I.)
Hüseyin Tiryakioglu
Gazi Yiğitbaşı

AĞRI

Kasım Küfrevi
Halis Öztürk (I.)

AMASYA

Faruk Çöl
Hâmit Koray
İsmet Olgac

Mustafa Zeren

ANKARA

Muhlis Bayramoglu
Âtîf Benderlioglu
Ömer Bilen
Dağistan Binerbay
Hamdi Bulgurlu (I.)
Ramiz Eren
Mümtaz Faik Fenik
Abdullah Gedikoğlu

Necmi İnang
Seyfi Kurtbék
Şeref Kâmil Mengü
Fuad Seyhun

Mümtaz Tarhan

ANTALYA

Kenan Akmanlar
Fatin Dalaman
Enver Karan
Attilâ Konuk
Ahmet Tekelioğlu
Ahmet Tokuş

AYDIN

Necati Çelim
Nail Geveci
Nihat İyriboz

BALIKESİR

Enver Güreli
Müteba İştin
Ahmet Kocabıyıkoglu

Muharrem Tunçay

BİLECİK

Şevki Hasırcı

BİNGÖL

Necati Aras
Sait Göker (I.)
Ekrem Yıldız

BİTLİS

Selâhattin İnan

BOLU

Reşat Akşemsettinoğlu

Selâhattin Baysal

Lûtfi Oğultürk

BURDUR

Hüseyin Çimen
Mehmet Özbey

BURSA

Raif Aybar
Agâh Erozan
İbrahim Öktem
Halûk Şaman

ÇANAKKALE

Bedi Enüstün
Safaeddin Karanakçı
İhsan Karasioğlu
Servet Sezgin
Nuri Togay

ÇORUH

Mecit Bumin
Yaşar Gümüşel

DENİZLİ

Baha Akşit
Ali Çobanoğlu
Mustafa Gülcügil
Ali Rıza Karaca

DİYARBAKIR

Fikri Arıç
Yusuf Azizoglu
Mustafa Ekinci
İhsan Hamid Tiğrel
Halil Turgut
Mehmed Hüsrev Ünal

ELAZIĞ

Hüsni Göktaş
Ömer Faruk Sanaç

ERZİNCAN

Hüsni Çanakçı (I.)
Veysel Varol

ERZURUM

Ishak Avni Akdağ
Rıfki Salim Burçak

Sabri Erduman

Şevki Erker

Hasan Numanoglu

Rıza Topeuoğlu (I.)

ESKİŞEHİR

Muhtar Başkurt
Salih Fuad Keçeci
Abidin Potuoğlu
İsmail Sayın

GAZİANTEP

Ekrem Cenani
Cevdet San
Salâhattin Ünlü

GİRESUN

Abdullah İzmen
Zeki Başağa
İsmail Hakkı Baykal
Ekrem Ocaklı (I.)

Sabri Özcan San

Halit Zarbun

HAKKÂRİ

Übeydullah Seven

HATAY

A. Feyzi Atahan
Ali Muhsin Bereketoglu
Abdullah Cilli
Şekip İnal

A. Mithat Kuseyrioğlu

Şemsettin Mursaloğlu

Celâl Ramazanoğlu

Şevket Sarıçalı

İÇEL

Yakup Çukuroğlu

Hüseyin Fırat

İSPARTA

İrfan Aksu
Said Bilgiç
Kemal Demiralay
Tahsin Tola

Zühtü Hilmi Velibese

İSTANBUL

Necmi Ateş
Celâl Bayar (Reisicum-
hur)

Naci Kurt

Nadir Nadi

Nizamettin Âli Sav

Hamdullah Suphi Tan-
rıöver

Zakar Tarver

Nazlı Tlabar

Ahmet Topcu

Celâl Türkgeldi

Nuri Yamut (I.)

İZMİR

Muzaffer Balaban

Necdet İncekara

Rauf Onursal

Nuriye Pınar

Ekrem Hayri Üstündağ
(I.)

KARS

Fevzi Aktaş

Sırrı Atalay

Remzi Çakır

Turgut Göle

Kemal Güven

İbrahim Us

Rıza Yalçın

Ali Yeniaras

KASTAMONU

Basri Aktaş

Muzaffer Âli Mühto

Ziya Termen

KAYSERİ

Osman Nuri Deniz

Emîn Develiođlu (İ.)
Kâmil Gündes
Servet Hacıpaşaoğlu
Hakkı Kurmel
KIRKLARELİ
Şefik Bakay
 Mahmut Erbil
 Fikret Filiz
Hüsnü Yaman
KOCAELİ
 Nüzhet Akın
Ekrem Alican
Ziya Atıđ
 Sefer Göksel (İ.)
Turan Güneş
Cemal Tüzün
KONYA
 Abdürrahman Fahri
 Ağaoğlu
 Sıtkı Salim Burçak
 Abdi Çilingir
 Ahmet Koyuncu
 Tarık Kozbek
 Muammer Obuz
KÜTAHYA
 Ali Galib Bubik
 Nihat Haluk Pepeyi
 İsmail Hakkı Veral
MALATYA
 Ahmet Fırat (İ.)
 İsmet İnönü
 Mehmet Kartal
 Kâmil Kırıkdoğlu
 Nuri Ocakdođlu (İ.)
 Mehmet Fahri Oral
 Hilmi Özbay
 Mehmet Zeki Tulunay
 Tefik Ünsalan

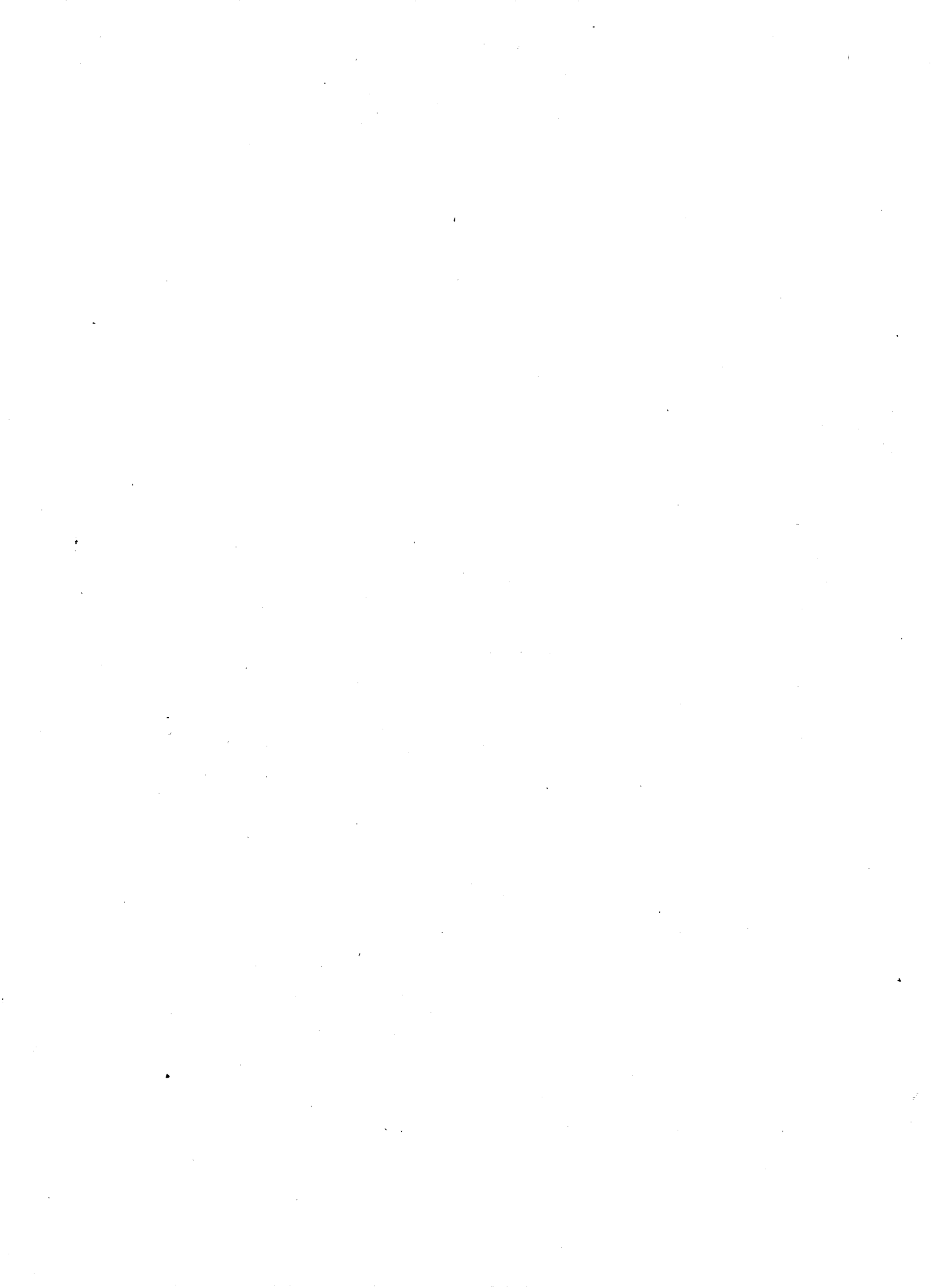
Nüvit Yetkin
MANİSA
 Yunus Muammer Alakant
 Adnan Karaosmanoğlu
 Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu
 Muzaffer Kurbanođlu
MARAŞ
 Ahmet Bozdađ
 Ahmet Kadođlu
 Mahmut Karaküçük
 Mazhar Özsoy
MARDİN
 Abdürrahman Bayar
 Bahaettin Erdem
 Cevdet Öztürk
 Halim Şatana
 Reşit Kemal Timurođlu
MUĞLA
 Yavuz Başer
 Nâtık Poyrazođlu
 Akif Sarıoğlu
MUŞ
 Şemsi Ağaoğlu
 Şefik Çađlayan
 Gıyasettin Emre
NİĞDE
 Ali Ulvi Arıkan
 Sadettin Ertur
 Ahmed Nuri Kadiođlu
 Hasan Hayati Ülkün
ORDU
 Refet Aksoy
 Bekir Baykal
 Mehmet Cemil Bengü
 Feyzi Boztepe
 Fazıl Erim

Fazlı Ertekin
 Selâhattin Orhon
 Memiş Yazıcı
RİZE
 İzzet Akçal
 Osman Kavrakdođlu
 Mehmet Fahri Mete
SAMSUN
 Salim Çonođlu
 Rami Ozan Gümüšođlu
 Ferid Tüzel
SEYHAN
 Mustafa Akçalı
 Zahit Akdağ
 Ahmet Kınık
 Cavid Oral
 Salim Serçe
 Sinan Tekelioğlu
 Ahmet Topaloğlu
SİRD
 Suat Bedük
 Baki Erden
 Veysi Oran
 Mehmet Daim Süalp
SİNOB
 Şerafettin Ayhan
 Haşim Tarı
 Muhit Tümerkan
SİVAS
 Hüseyin Çitil
 Ercüment Damalı
 Nuri Demirađ (İ.)
 Abdurrahman Dođruyođlu
 Şevki Ecevit
 Etem Erdinç
 Nurettin Ertürk
 Kâzım Oskay
 Rifat Öçten

Bahattin Örnekol
 Memduh Turhan
 Hüseyin Yüksel
TEKİRDAĞ
 İsmail Hakkı Akyüz
 Necmi Arman
 Fethi Mahramlı
 Samim Yücedere
TOKAD
 İhsan Baç (İ.)
 Hulûsi Bozbeyođlu
 Hasan Kangal
 Ömer Sunar
 Mehmet Şahin
 Yusuf Ulusoy
TRABZON
 Süleyman Fehmi Kalaycıođlu
 Selâhattin Karayavuz
 Emrullah Nutku
 Osman Turan
TUNCELİ
 Arslan Bora
 Fethi Ülkü
URFA
 Feridun Ayalp
 Celâl Öncel
 Aziz Özbay
 Muzaffer Timur
UŞAK
 Yusuf Aysal
 Hakkı Gedik
 Hâcim Yılmaz
YOZGAD
 Ömer Lûtfi Erzurumluođlu
ZONGULDAK
 Sabih Durah

[Münhal Mebusluklar]

Aydın	1	Kırklareli	1
Bursa	1	Zonguldak	1
Diyarbakır	1		
İstanbul	1		8
Kayseri	2		

Denizli Mebusu A. Hamdi Sancar ve 39 arkadaşının, Belediye Kanununun 23 ncü ve ek birinci maddeleriyle 6437 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifi ve Muvakkat Encümen mazbatasası (2/129)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine

Belediye Kanununun bâzı maddelerinin değiştirilmesine dair olarak hazırlanan kanun teklifi mücip sebepleriyle birlikte takdim olunmuştur.

Yaklaşmış bulunan Belediye Seçimleri için gereken kanuni faaliyetlerin nazarı itibara alınması suretiyle Dahilî Nizamnamenin 70 nci maddesi çevresinde müstaceliyetle ve takdimen müzakeresi hususuna delâlet ve müsaadeleri saygı ile rica olunur.

26 . IV . 1955

Denizli	Denizli	Denizli	Denizli	Denizli	Denizli
A. H. Sancar	İ. Hadımlıoğlu	R. Tavashoğlu	B. Akşit	O. Ongan	M. Gülcügil
Denizli	Zonguldak	Trabzon	Konya	Çorum	Erzurum
M. Karasan	S. Ataman	M. Goloğlu	T. F. Baran	M. Bumin	A. Eryurt
Seyhan	İsparta	Bitlis	Elâziğ	Burdur	Ordu
M. Ünalda	İ. Aksu	N. Barut	S. Toker	H. Çimen	C. Bengü
Van	Urfa	Urfa	Urfa	Konya	Erzurum
M. Görentaş	H. Oral	C. Öncel	F. Ayalp	R. Gökmenoğlu	E. Tuncel
Muş	Muğla	Trabzon	Zonguldak	Çanakkale	Kayseri
Ş. Ağaoğlu	Z. Mandalıncı	S. Dilek	S. Başol	N. Togay	İ. Kıracaoğlu
Ankara	Zonguldak	İzmir	Ankara	Zonguldak	Muğla
Z. Gökçer	E. Sayar	N. Pınar	Â. Temuçin	N. Kirişcioğlu	A. Sarıoğlu
Rize		Çorum	Konya		Antalya
O. Kavrakoğlu		Z. Ural	H. R. Atademir		A. Tokuş

MUCİP SEBEPLER

Belediye Kanununu muaddil 5669 sayılı kanunu değiştiren 6437 sayılı Kanunun ek birinci maddesine göre Belediye Meclisleri seçiminin Haziran ayı son Pazarına raslıyan günde yapılması gerekmektedir. Diğer taraftan İdarei Umumiyei Vilâyet Kanununa 5670 sayılı Kanunla eklenip 6423 sayılı Kanunla değiştirilen hükümleri muaddil 6438 sayılı Kanunun ek birinci maddesine göre de Vilâyet Umumi Meclisi seçimlerinin her dört senede bir Eylül ayının son Pazarına raslıyan günde yapılacağı tesbit ve kabul edilmiş bulunuyor.

Her iki kanunun sevk, müzakere ve kabulü safhalarında ahiren değiştirilen Milletvekilleri Seçimi Kanunundan mümbais olarak memurların bu defa yapılacak belediye seçimlerine iştiraki imkânını fiilen selbeden hal; vatandaşların seçimlere geniş ölçüde iştirakine müessir mevsim, iş ve iklim zaruretleri ve nihayet seçim kütüklerinin yenilenmesi için zaman kazanılması gibi âmil-ler derpiş edilmiş ve bu icapların ışığı altında Yüksek Meclisin malûm iradesi tecehi etmiş bulunmakta idi.

Bu âmillerin hepsi birer hakikatin ifadesi buldukları şüpheden vâreste bulunmakla beraber bunların yanbaşında bir de; 1954 Mayısı ile 1955 Eylülü arasında Mayıs 1954 mebus, Kasım

1954 köy ve mahalle muhtarları, Haziran 1955 belediye meclisleri ve nihayet Eylül 1955 te de Vilâyet Umumi Meclisleri Seçimi ki, ceman, vatandaş kütlelerini geniş ölçüde meşgul eden yapılmış ve yapılacak dört büyük seçimin birbirlerinden ayrı ayrı tarihlerde ve bir sene üç ay gibi kısa müddet içerisinde yapılmasından mütevellit zaman ve enerji israfı ve vatandaşın bu müddet zarfında mütevali seçim faaliyetleriyle karşı karşıya bırakılması suretiyle mâruz kalacağı maddi ve mânevi yorgunluk dikkate şayan bulunmuştur.

Demokratik hayatımızın feyizli bir eseri olarak seçimlere karşı gittikçe artan alâkanın tabîi seyir ve inkişafını bu türlü mütevali seçim faaliyetleriyle vatandaş yoracak ve usandıracak bir haleti ruhiye yaratılarak gevşeyebileceği hususunu ciddi surette mülâhaza edilmeğe değer bulmaktayız.

Bahis mevzuu mahzuru bertaraf edecek salim çare olarak bu dört büyük seçimi ikiye iki ayrı grup halinde birleştirmeyi ve her grupta mevcut iki seçimi aynı günde yapmayı düşüncemizin hareket noktası olarak kabul etmiş bulunuyoruz.

Bu maksatla belediye meclisleri seçiminin vilâyet umumi meclisleri seçimi ile bir grupta ve Mebus Seçimi ile Köy ve Mahalle muhtar seçiminin diğer bir grupta birleştirilmeleri ve her grupta mevcut iki seçimin aynı günde yapılması suretiyle dört ayrı seçim külfetinin yarı yarıya indirilmesi düşünülmüştür. Diğer taraftan seçim tarihlerinin Büyük Millet Meclisi faaliyet devreleriyle teadül etmesinden mütevellit olarak çeşitli partilere mensup mebusların çevrelerini alâkalandıran mahallî seçim faaliyetlerine iştiraki imkânının da zorlaşacağı mülâhazaya şayanır.

Partili mebusların mahallî seçim faaliyetlerine bigâne kalabilecekleri kabul edilemez. Aksi takdirde ise Büyük Meclisin çalışmaları bu sebeple sekteye uğriyabilir. Mahallî seçimlerin Eylül ayı gibi Büyük Meclisin kanuni tatili süresine raslıyan bir ayda yapılması ciddi surette düşünülmeye değer olan bahis mevzuu mahzuru da bertaraf etmiş olacaktır.

Bu vesile ile mer'i Kanununun ek birinci maddesinin üçüncü fıkrasındaki mevcut bir aksaklığın giderilmesi de uygun görülmüştür. Nitekim: Bu fıkra (yarısından aşağı düşmesi hallerinde) ibaresi konurken Belediye Meclislerinin içtima nisabı gözden kaçmış bulunmaktadır. İçtima için asgari olarak yarısından bir fazla üyenin huzuru kanun hükümlerinden bulunduğuna göre yarısına düştükten sonra belediye reisince keyfiyetin ilçe seçim kuruluna bildirilmesi zarureti de kendiliğinden ortaya çıkmış olur. Bu itibarla mezkûr fıkradaki (yarısından aşağı) ibaresinin (yarısına) şeklinde değiştirilmesi bir emri zaruretler.

Belediye ve Umumi Meclis seçimlerinin aynı günde yapılması takdirinde ilk olarak ortaya çıkan mesele her iki seçimdeki seçme ehliyetini tâyin eden yaş meselesidir. Yaş ehliyetinin her iki kanundaki halleriyle muhafazası takdirinde şehir ve kasabalarda ayrı ayrı seçim kütüğü hazırlanması mecburiyeti gibi tatbikatta müşkülâtı davet eden bir duruma meydan verilmemesi için yaş haddinin birleştirilmesi düşünülmüştür.

Bu birleştirmeyi, yaş ehliyetini 22 olarak kabul eden İdarei Umumiyei Vilâyet Kanunu bu ehliyeti 18 olarak kabul eden Belediye Kanununa mı yoksa aksine olarak ikincisini birincisine mi intibak ettirileceği mevzuu dikkatle incelenmiştir.

Bu inceleme, bütün kanunların üstünde bulunan Teşkilâtı Esasiye Kanunu hükümleriyle seçimlerin umumi prensiplerini vaz'etmiş bulunan Milletvekilleri Seçimi Kanunu hükümlerinin ışığı altında yapılmıştır.

Milletvekilleri Seçimi Kanununun tedvininde esas tutulan İlmî Heyet raporu bu hususta iltizamı gereken hareket hattını sarîh surette tesbit etmiş bulunmaktadır. Anayasanın 10 ncu maddesini umumi bir hüküm mahiyetinde kabul eden ilmî komisyon çok yerinde ve mâkul olarak seçimlerdeki yaş ehliyetini 22 yaş olarak kabul etmiştir. Bu itibarla bu tadil teklifini Belediye Seçimlerine mütaallik hükümlerin mezkûr umumi prensibe intibakını sağlamak için faydalı bir fırsat olarak telâkki etmekteyiz.

Seçim yeterliğine taallük eden sair hususlarda Belediye Kanununun 23 ncu maddesi 4928 sayılı Kanunla muaddel İdarei Umumiyei Vilâyet Kanununun 104 ncu maddesine mütenazır olarak değiştirilmiş ve böylelikle seçme yeterliği bakımından her iki kanun hükümleri arasında intibak

sağlanarak seçmen kütüklerinin ayrı ayrı tanzimi külfeti külliye bertaraf edilmiş bulunmaktadır.

Oy atma yerleri ve sandık bahsine gelince :

Aynı sandığa şehir ve kasaba seçmenlerinin aynı zamanda her iki meclis adaylarına ait kullanacakları oy puslalarını bir zarf içerisinde atmalarında tatbikat bakımından bir mahzur ve diğer sandık başı ve sair muamelelerinde mevcut hükümlerin uygulanmasına mâni bir hal görülmemiştir.

Sonuç :

Bahis konusu mahzurları asgariye indirmek maksadiyle takarrübetmiş bulunan Belediye Meclisleri Seçiminin 6438 sayılı Muaddel Kanunla 1955 Eylülünün son Pazarında yapılacak Vilâyet Umumi Meclisleri seçimi ile bir grupta birleştirilerek aynı günde yapılması ve diğer gruptaki iki seçimin de mahsus kanunlarında tadilât yapılarak buna benzer bir başka gün içinde birleştirilmesi düşünülmüş ve bu sebeple bu kanun teklifi hazırlanmıştır.

Muvakkat Encümen mazbatası

T. B. M. M.

Muvakkat Encümen

Esas No. 2/129

Karar No. 2

10 . V . 1955

Yüksek Reisliğe

Denizli Mebusu A. Hamdi Sancar ve 39 arkadaşı tarafından hazırlanan Belediye Kanununun bâzı maddelerinin değiştirilmesine dair olan kanun teklifi, Meclis Umumi Heyetinin 27 . IV . 1955 tarihli celsesinde alınan bir karar gereğince Adliye ve Dahiliye encümenlerinin beşer âzasından müteşekkil, Muvakkat Encümenimizde Dahiliye Vekili, Adliye ve Dahiliye vekâletleri temsilcileri ve teklif sahiplerinin huzuru ile müzakere olundu.

Kanun teklifinin esbabı mucibesinde tafsilen ifade olunduğu üzere; mebus, köy ve mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri, belediye ve vilâyet umumi meclisleri seçimleri gibi dört büyük seçimin ayrı ayrı ve kısa fasullarla yapılmasındaki külfet ve vatandaşlar üzerinde tevhit edeceği mânen ve maddeten yorucu ve usandırıcı tesiri, seçimlere karşı gösterilen heyecan ve alâkayı zayıflatacağı yolunda izhar olunan endişe, encümenimizce de yerinde görülmüş; bu itibarla belediye seçimleri ile vilâyet umumi meclis seçimlerinin birleştirilerek vatandaş geniş mikyasta işgal eden seçim faaliyet ve külfetinin asgari dereceye indirilmesi teklifi kabul edilmiştir.

Seçme tarihi üzerinde duran encümenimiz; gerekçede belirtilen mucip sebeplerden daha mü-

him olarak, yurdumuzun birçok yerlerinde küğümsemeyecek miktardaki halkımızın Yaz mevsimini uzak yayla ve sayfiyelerde geçirme itiyatları dolayısıyla, Haziran ayı sonlarında yapılacak belediye seçimlerine oldukça mühim vatandaş kitlelerinin katılamıyacakları hakikatini göz önünde tutarak, vatandaş seçim haklarından mahrum bırakan bu ciddi mahzuru bertaraf etmek maksadiyle seçimlerin, vilâyet umumi meclisleri seçimi günü olarak tesbit edilen Eylül ayının son pazarına raslayan günde yapılmasını kabul etmiştir.

Belediye ve umumi meclis seçimlerinin aynı gün ve aynı sandıkta yapılması takdirinde, seçmen kütüklerinin tanzimi bakımından her iki seçimde seçmen ehliyetinde vahdet ve tenazura lüzum görülmüş bu bakımdan yaş ehliyetinin, 18 mi yoksa 22 mi olması üzerinde müzakereler cereyan etmiştir.

Belediye Kanununun tedvini tarihinde yürürlükte bulunan Nisan 1340 tarih ve 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun 10 ncu maddesinde mebus seçimlerinde yaş ehliyeti 18 olarak kabul edilmiş olması belediye seçimlerinde de 18 yaşın kabul edilmesine yegâne âmil olduğu 1580 sayılı Belediye Kanunu lâyihasının esbabı

cibesinde açıkça ifade edilmiş bulunmaktadır.

Bilâhara kabul edilen Anayasa, seçmenlerin yaş ehliyetini 22 ye çıkarmış bu tarihten sonra tedvin edilen seçim kanunlarında 22 yaş esası kabul edilmiş olmasına binaen bu prensibe uyularak yaş ehliyetinin 22 olarak kabulü komisyonumuzca da kararlaştırılmıştır.

Seçme ve seçilme ehliyetinde, İdarei Umumiye Vilâyat Kanunu ile tenazur ve vahdeti temin maksadiyle 22 nci maddenin diğer bendleri ile 23 nü maddede küçük değişiklikler yapılmış ve seçimlerin Eylül ayına bırakılmasının tabii ve zaruri bir neticesi olarak mevcut belediye meclislerinin kanuni süresini temdit eden muvakkat madde tedvin olunmuştur.

Takdimen ve müstacelen görüşülmesi temeniyle Umumi Heyetin tasvibine arz olunmak üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

Muvakkat Encümen Reisi

Muğla

N. Özsan

Kâtip

Kocaeli

(Muhafifim)

S. Yalın

Erzincan

S. Perinçek

Kayseri

O. N. Deniz

M. M.

İzmir

P. Arat

Amasya

İ. Olgaç

Gümüşane

İ. H. Baykal

Seyhan

A. Kırık

**DENİZLİ MEBUSU A. HAMDİ SANCAR VE
39 ARKADAŞININ TEKLİFİ**

Belediye Kanununun 23 ncü ve ek birinci maddeleriyle 6437 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin değiştirilmesine dair Kanun

MADDE 1. — 1580 sayılı Belediye Kanununun 23 ncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Madde 23. — Belediye seçimlerinde seçmen olabilmek için :

- a) Türk olmak;
- b) 22 yaşını bitirmiş olmak;
- c) Âmme hizmetlerinden menedilmiş bulunmamak;
- d) Mahcur olmamak;
- e) Yabancı devlet tâbiyeti iddiasında veya resmî hizmetinde bulunmamak;
- f) Belde hudutları dâhilinde yerleşmiş veya bu maksatla altı aydan beri oturmuş olmak; Lâzımdır.

Silâh altında bulunan erler, jandarmalar, subaylar, polisler, askerî memurlar, askerî hâkimler ve askerî okullar öğrencileri belediye seçimlerinde rey kullanamazlar.

MUVAKKAT ENCÜMENİN TADİLİ

Belediye Kanununun 23, 24 ve ek 1 nci maddeleriyle 6437 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin değiştirilmesine dair Kanun

MADDE 1. — 1580 sayılı Belediye Kanununun 23 ve 24 ncü maddeleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Madde 23. — Belediye seçimlerinde seçmen olabilmek için :

- a) Türk olmak,
- b) 22 yaşını bitirmiş olmak,
- c) Âmme hizmetlerinden menedilmiş bulunmamak,
- d) Mahcur olmamak,
- e) Yabancı devlet tabiiyeti iddiasında ve resmî hizmetinde bulunmamak,
- f) Belde hudutları dâhilinde yerleşmiş veya bu maksatla altı aydan beri oturmuş olmak, lâzımdır.

Silâh altında bulunan erler, jandarmalar, subaylar, polisler, askerî memurlar, askerî hâkimler ve askerî okullar öğrencileri belediye seçimlerinde rey kullanamazlar.

Madde 24. — Belediye Meclisine âza seçilebilmek için :

- a) 23 ncü maddenin a, c, d, e ve f bentlerinde yazılı şartları haiz olmak,
- b) 25 yaşını bitirmiş olmak;
- c) Türkçe okur yazar olmak;
- d) Müebbet veya muvakkat ağır hapis, beş seneden fazla hapis veya müebbet sürgün cezalarından biri ile hüküm giymiş olmamak;
- e) Hırsızlık, sahtecilik, dolandırıcılık, emniyeti suiistimal ve hileli iflâs suçlarından biri ile hükümlü olmamak;

f) Belediyeye ait bir işin mukavili, mütaahhidi veya bunların kefil ve şeriki ve yahut bu cihetlerden borçlu bulunmamak;

Lâzımdır.

Silâh altında bulunan erler, jandarmalar, subaylar, polisler, askerî memurlar, askerî hâkimler ve askerî okullar öğrencileri belediye meclisine âza seçilemezler. (Manevra veya talim maksadiyle yedek subayların silâh altına alınmaları müstesnadır.)

Teklif

MADDE 2. — 1580 sayılı Belediye Kanunu-na 5669 sayılı Kanunla eklenerek 6424 ve 6437 sayılı kanunlarla değiştirilen ek birinci madde aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Ek Madde 1. — Belediye meclisleri seçimi vilâyet umumi meclisleri seçimi ile birlikte her dört senede bir Eylül ayının son pazarına rastlayan günde her iki seçime ait oy pusulalarının aynı zarfa konularak sandığa atılması suretiyle yapılır. Oy pusulalarının hangi seçime ait oldukları belirli şekillerde gösterilir.

5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanununa göre kurulacak olan ilçe seçim kurulları, belediye meclisleri seçimini yaptırmak ve seçim işlerini tanzim ve idare etmekle görevlidirler.

Belediye meclisinin devre sonundan önce herhangi bir sebeple inhilâli veya belediye meclisi üye sayısının, yedeklerin de getirilmesinden sonra mürettep üye adedinin enaz yarısına düşmesi hallerinde belediye reisi derhal mahallin ilçe seçim kurulu başkanlığına keyfiyeti haber vermeye mecburdur. Bu haber üzerine ilgili ilçe seçim kurulu oy verme gününü en az bir ay evvelinden belirtir ve ilân eder.

MADDE 3. — 6437 sayılı Kanunun muvakkat maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

MUVAKKAT MADDE — Mevcut belediye meclislerinin kanuni süresi 1955 yılının Eylül ayı sonuna kadar devam eder.

MADDE 4. — Bu kanun kabulü tarihinden itibaren meriyete girer.

MADDE 5. — Bu kanun hükümlerini İcra Vekilleri Heyeti yürütür.

Muvakkat E.

MADDE 2. — Teklif sahibinin 2 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Teklif sahibinin 3 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 4. — Bu kanun neşri tarihinden itibaren meriyete girer.

MADDE 5. — Teklif sahibinin 5 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.